

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Klady a zápory povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12

Pros And Cons Of Compulsory Education Of Foster Parents In Prague 12

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

PaedDr., Mgr. Hana Žáčková

Autor:

Michaela Šotolová

Praha 2019

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce, PaedDr., Mgr. Haně Žáčkové, za drahocenné rady a komentáře.

Dále děkuji sociálním pracovníkům Úřadu městské části Praha 12, lektorům účastnícím se povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12 a pěstounům účastnícím se povinného vzdělávání na Praze 12, za jejich vstřícnost a ochotu při zodpovídání mých otázek a při mé účasti na vzdělávání.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Klady a zápory povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 7.5.2019

Michaela Šotolová

Anotace

Bakalářská práce, nesoucí název „Klady a zápory povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12“, se zaměřuje zejména na zjišťování těchto kladů a záporů, jež nese povinné vzdělávání pěstounů na Praze 12, a to z pohledu všech zúčastněných. To je cílem i této práce.

Bakalářská práce se rovněž zabývá historií pěstounské péče a náhradní rodinnou péčí, zejména pak pěstounskou péčí a pěstounskou péčí na přechodnou dobu. V práci jsou popsána i specifika vzdělávání dospělých, která se vzděláváním pěstounů úzce souvisí. V neposlední řadě se práce zabývá povinným vzděláváním pěstounů obecně a nejznámějšími formami tohoto vzdělávání.

Klíčová slova

Vzdělávání pěstounů, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, náhradní rodinná péče, vzdělávání dospělých, doprovázející organizace.

Annotation

The bachelor's thesis is mainly focused on finding the pros and cons of compulsory education of foster parents in Prague 12, from the perspective of all concerned, which is also the aim of the thesis. The bachelor thesis also deals with the history of foster care and substitute family care, especially foster care and foster care for a temporary period. The thesis describes the specifics of adult education, which are closely related to foster parents education. Finally, yet importantly the thesis concentrates on compulsory education of foster parents broadly speaking and the most widely known forms of this education.

Keywords

Education of foster parents, foster care, foster care for a temporary period, alternative family care, adult education, accompanying organisations

Obsah

PODĚKOVÁNÍ.....	- 2 -
PROHLÁŠENÍ.....	- 3 -
ANOTACE	- 4 -
KLÍČOVÁ SLOVA.....	- 4 -
ANNOTATION.....	- 5 -
KEYWORDS.....	- 5 -
OBSAH	- 6 -
SEZNAM ZKRATEK	- 8 -
ÚVOD	- 9 -
1. NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE.....	- 11 -
1.1. HISTORIE NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE NA NAŠEM ÚZEMÍ	- 11 -
1.1. FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE.....	- 13 -
1.1.1. Osvojení	- 13 -
1.1.2. Mezinárodní osvojení.....	- 15 -
1.2.3. Pěstounská péče a pěstounská péče na přechodnou dobu.....	- 15 -
1.2.4. Poručenství.....	- 16 -
1.2.5. Opatrovnictví.....	- 16 -
1.2.6. Svěření dítěte do péče jiné osoby.....	- 17 -
2. PĚSTOUNSKÁ PÉČE.....	- 18 -
2.1. SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA PĚSTOUNSKÉ PÉČE V ČR.....	- 18 -
2.2. PĚSTOUNSKÁ PÉČE	- 20 -
2.3. PŘÍBUZENSKÁ PĚSTOUNSKÁ PÉČE	- 22 -
2.4. PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	- 24 -
2.5. DOHODA O VÝKONU PĚSTOUNSKÉ PÉČE	- 26 -
2.6. DOPROVÁZENÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN.....	- 27 -
3. SPECIFIKA VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	- 29 -
3.1. FORMY VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	- 29 -
3.2. METODY VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	- 30 -
3.2.1. Prezentace	- 30 -
3.2.2. Diskuze	- 31 -
3.2.3 Řešení modelových situací.....	- 32 -
3.2.4. Řešení reálných situací.....	- 33 -
3.2.5. Programové učení (eLearning)	- 34 -
3.2.6. Studium literatury a učení se pomocí audio a videopořadů	- 34 -

4. POVINNÉ VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ	- 36 -
4.1. ZÁKONNÁ ÚPRAVA POVINNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ V ČESKÉ REPUBLICE	- 36 -
4.2. BĚŽNĚ UŽÍVANÉ FORMY POVINNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ	- 38 -
5. POVINNÉ VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ NA ÚŘADU MĚSTSKÉ ČÁSTI PRAHA 12	- 41 -
5.1. HISTORIE MĚSTSKÉ ČÁSTI PRAHA 12	- 41 -
5.2. ODBOR SOCIÁLNÍCH VĚCÍ – ODDĚLENÍ PÉČE O RODINU A DĚTI	- 42 -
5.3. PROXIMA SOCIALE O.P.S.	- 42 -
5.4. HISTORIE A VZNIK POVINNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ NA PRAZE 12	- 43 -
5.5. PRŮBĚH POVINNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ NA PRAZE 12	- 44 -
6. ANALÝZA Kladů a záporů povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12..	- 48 -
6.1. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	- 48 -
6.2. REALIZACE DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	- 50 -
6.3. VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	- 50 -
6.4. SHRNUÍ VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	- 56 -
7. ZÁVĚREČNÁ DISKUZE	- 60 -
ZÁVĚR	- 62 -
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	- 8 -
PŘÍLOHY	- 12 -

Seznam zkratek

ICT	informační a komunikační technologie
MČ	městská část
NRP	náhradní rodinná péče
ÚMČ	úřad městské části
VOŠ	vyšší odborná škola

Úvod

Téma bakalářské práce „Klady a zápory povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12“ jsem si zvolila z důvodu unikátního přístupu k povinnému vzdělávání v této lokalitě. Jedná se o propojení a komunikaci orgánu sociálně-právní ochrany dětí s organizacemi, které se na městské části Praha 12 touto problematikou zabývají. Jednou z organizací, jež s Úřadem městské části Praha 12 úzce spolupracuje, je Proxima Sociale o.p.s.

K této tématice jsem se dostala díky své účasti na povinné praxi, kterou jsem opakovaně absolvovala na oddělení péče o rodinu a děti Úřadu městské části Praha 12, kde jsem měla možnost přímo se účastnit povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12. Zmíněná praxe se uskutečnila v zimním i v letním semestru prvního ročníku a následně v zimním semestru třetího ročníku mého bakalářského studia.

Ve své práci se věnuji tématice náhradní rodinné péče na území České republiky a její historii, pěstounské péči, problematice vzdělávání dospělých, formám povinného vzdělávání pěstounů městské části Praha 12, historii a současnému stavu povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12. Stěžejním tématem, kterému se ve své bakalářské práci věnuji, jsou klady a zápory povinného vzdělávání pěstounů na městské části Praha 12, a to z pohledu všech účastníků vzdělávání.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je ověřit, jaké jsou klady a zápory povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12 z hlediska všech zúčastněných, tedy pěstounů, lektorů a sociálních pracovníků, kteří vzdělávání organizují nebo se na jeho organizaci podílejí. Jako hlavní otázku průzkumu jsem si stanovila, jak a zda vůbec jsou všichni účastníci s povinným vzděláváním pěstounů na Praze 12 spokojeni. Jednou z vedlejších otázek pak je, jsou-li účastníci vzdělávání spokojeni se zvolenými tématy. Dále jsou-li účastníci povinného vzdělávání pěstounů spokojeni s celkovým zázemím, kde vzdělávání probíhá. A konečně, jsou-li účastníci tohoto vzdělávání pěstounů spokojeni s vybranými lektory.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a empirickou. Teoretická část je zaměřena na vymezení pojmu náhradní rodinné péče, zejména na péči pěstounskou. Dále se zabývá tématy vzdělávání dospělých a specifiky povinného vzdělávání pěstounů.

Empirická část se věnuje především cíli práce, tedy nalezení odpovědi na otázku, jaké jsou klady a zápory povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12 z pohledu všech zúčastněných. Tyto odpovědi jsou autentické, jelikož vzešly z dotazníkového šetření a jeho následného vyhodnocení.

Domnívám se, že téma mé práce je aktuální, neboť povědomí o povinném vzdělávání pěstounů, natož o jeho kladech a záporech, není v laické ani odborné veřejnosti příliš rozšířené. Je tomu tak i přesto, že je požadováno zákonem o sociálně-právní ochraně dětí již od roku 2014. Důvodem zmíněné neznalosti může být i absence oficiální metodiky o standardech a náležitostech povinného vzdělávání pěstounů a také další odborné literatury, zabývající se tímto tématem.

1. Náhradní rodinná péče

Nejprve bych chtěla vymezit pojem náhradní rodinné péče. Náhradní rodinná péče je jednou z forem náhradní výchovné péče, jedná se o formu péče, která je poskytována dítěti, o které se nemohou, neumějí nebo nechtějí starat jejich rodiče. Kromě náhradní rodinné péče je další formou náhradní výchovné péče ústavní péče¹. V této kapitole bych se dále chtěla věnovat dvěma tématům. Nejprve chci popsat vznik a historii náhradní rodinné péče v České republice, dále se budu věnovat jednotlivým formám náhradní rodinné péče a obecnému popsání a vytýčení rozdílů mezi nimi.

1.1. Historie náhradní rodinné péče na našem území

Historicky vznikala péče o sirotky a nemanželské děti s jejich matkami z iniciativy křesťanských církví, zejména pak díky činnosti klášterů a farností. V rámci josefínských reforem vznikl v roce 1784 vídeňský nalezinec pro děti osiřelé a nemanželské, kde s dětmi mohly být i jejich matky, a to v roli kojných. V roce 1789 dává Josef II. vzniknout pražskému nalezinci, věnuje mu prostory kostela u sv. Apolináře. Tento ústav se neustále rozšiřoval, v ulici Ke Karlovu tak vznikl Zemský ústav pro péči o dítě v Praze. Mimo ústav mohly o děti pečovat pěstounky, které si dítě v ústavu převzaly a odvedly k sobě na venkov. K získání dítěte do péče potřebovaly osvědčení z farního nebo obecního úřadu, které potvrzovalo dostatečnou majetnost a mravnost pěstounky. Tyto ženy byly většinou chudé a tak je motivoval finanční obnos, který přijetím dítěte získaly. Pěstounce byl tento obnos vyplácen ústavem každý měsíc, po předložení potvrzení z místní fary, že svěřené dítě je stále naživu. Děti zůstávaly u pěstunek do 6 let věku, po uplynutí této doby se vracely zpět do ústavu. Pěstounky si mohly dítě v péči ponechat, ale už jim nebyl vyplácen finanční obnos. Po navrácení do ústavu se děti vracely ke svým matkám nebo byly umístěny do Zemské třídicí stanice pro mládež, která děti posílala do jejich domovských obcí, kde se dítě vracelo ke své matce nebo se jej ujala nějaká rodina. Pokud se nikdo takový nenašel, dítě se „dražilo“ a bylo dáno tomu, kdo městu nabídl nejnižší cenu, pokud se dítěte ani v dražbě nikdo neujal, lidé v obci se o něj střídali. Pokud měla obec dost finančních prostředků, byly děti umisťovány do tzv. sirotčinců.²

¹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999, s. 31. ISBN 80-7178-304-8.

² TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky, s. 3-4. ISBN 978-80-7552-864-3.

Kromě ústavů a pěstounek se o osiřelé děti mohl starat jejich osvojitel. Dítě si mohl osvojit pouze muž, který byl starší 50 let a neměl vlastní děti. V roce 1914 prošel občanský zákoník novelizací, která v osvojení přinesla významné změny. Osvojitelem mohl být muž i žena starší 40 let a věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem měl činit minimálně 18 let, zároveň otec si nemohl osvojit své nemanželské dítě³.

Po vzniku Československé republiky byla odpovědnost za chudé a sirotky přenesena na okresy a župy. Tento systém ale nebyl dostatečný, to přispělo k rozvoji činnosti soukromých sociálních spolků, které poskytovaly pomoc na základě církevní dobročinnosti. Avšak i soukromé spolky neposkytovaly dostatečnou pomoc potřebným, tento nedostatek se projevil v období ekonomické krize ve 30. letech 20. století a potřeba podpory ze strany státu neustále rostla. V roce 1921 byl přijat zákon o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských, který byl základem sociálně-právní ochrany dětí, jak ji známe dnes⁴.

Z okresních komisí vznikla Okresní péče o mládež, již s výkonnou mocí, která spravovala okresní sirotčince. Z České zemské komise vzniklo Zemské ústředí péče o mládež, které mělo na starosti dětské domovy určené k dočasnému pobytu. Po ukončení pobytu se dítě vrátilo zpět do své biologické rodiny nebo mu byla vyhledána vhodná pěstounská či adoptivní rodina, v nejhorších případech bylo dítě umístěno do ústavu. V roce 1928 se sjednotil zákoník o osvojení, nově umožňoval osvojení vlastního nemanželského dítěte, dále vymezoval podmínky osvojení, skutečnost, že společně mohou dítě osvojit pouze manželé a pokud tak učiní pouze jeden z nich, musí k tomu mít souhlas druhého z manželů. Po sjednocení zákoníku o osvojení bylo možné osvojit i zletilého. Majetkové poměry mezi osvojencem a osvojitelem byly upraveny adopční smlouvou. Co se pěstounské péče týče, existovaly 4 druhy. Pěstounská péče nalezenecká poskytla dítěti péči v pěstounské rodině maximálně do jeho 16 let, poté se dítě vracelo zpět do ústavu. Dále existovala pěstounská péče řízená Okresními péčemi o mládež, kdy pracovníci Okresní péče o mládež vyhledávali vhodné pěstounské rodiny, které by se o dítě postaraly buď zcela zdarma nebo za peníze. Třetím druhem pěstounské péče byla péče v tzv. koloniích, kdy mělo více rodin v blízkém sousedství svěřeno dítě do pěstounské péče. Posledním druhem byla pěstounská péče na základě soukromé dohody mezi rodiči a

³ MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999, s.15-30. ISBN 80-7178-304-8

⁴ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky, s. 3-4. ISBN 978-80-7552-864-3.

pěstounem. Po roce 1948 byly nalezince změněny na ústavy péče o dítě a všechny Okresní péče o mládež i Zemské ústředí byly zrušeny. Nová ústava nazývaná Ústava 9. května 1949 uvedla v rovnoprávnost manželské děti a děti narozené mimo manželství. V roce 1950 byla zrušena pěstounská péče a obnovena byla až v 70. letech 20. století. Rok 1958 přinesl novelu O změně předpisů v osvojení, která zavádí dva druhy osvojení, a to osvojení nezrušitelné a osvojení za určitých okolností zrušitelné. Další změna přišla v roce 1963 se zákonem o rodině, který upřesňoval tu skutečnost, že mezi osvojeným a osvojitelem vzniká stejný vztah jako mezi biologickými rodiči a jejich dětmi. Dále obsahoval nové podmínky osvojení na jejichž základě nebylo možno osvojit zletilou osobu, věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem byl charakterizován jako přiměřený a pokud biologický rodič neprojevil o dítě zájem po dobu šesti až dvanácti měsíců, mohl ho soud zbavit rodičovských práv⁵.

Po roce 1989 procházelo rodinné právo mnoha novelizacemi, přičemž největší byla novela zákona o rodině v roce 1998. Další změna, týkající se rodinného práva, byla provedena v roce 1999 přijetím zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Poté se změny konaly až s příchodem nového občanského zákoníku v roce 2014, který nahradil dosavadní zákon o rodině. Ve stejném roce byla přijata novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Oba tyto zákony přinesly mnoho změn týkajících se náhradní rodinné péče⁶.

1.1. Formy náhradní rodinné péče

V České republice existuje několik forem náhradní rodinné péče, které jsou vymezeny zákonem č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí a zákonem č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku. Mezinárodního osvojení se týká úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.

1.1.1. Osvojení

Osvojení je vymezeno v § 794 až § 854 občanského zákoníku. Jedná se o přijetí cizí osoby za vlastní. Nutným předpokladem k osvojení je existence alespoň základů vztahu mezi osvojitelem a osvojencem, jako je tomu u vztahu mezi rodičem a dítětem. Osvojení dítěte musí být vždy v souladu s jeho vlastními zájmy. O osvojení dítěte rozhoduje soud na základě návrhu osoby, která chce dítě osvojit. Na základě rozhodnutí soudu se poté osvojitel nebo osvojitelé zapíší na matriku jako rodiče osvojeného dítěte.

⁵ MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999, s.15-30. ISBN 80-7178-304-8

⁶ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky, s. 10. ISBN 978-80-7552-864-3.

Osvojitelem může být pouze zletilá a svéprávná osoba, která zaručuje, že bude pro osvojené dítě dobrým rodičem a jejíž zdravotní stav ve značné míře neomezuje péči o osvojené dítě. Osvojiteli se mohou stát manželé, jeden z manželů nebo výjimečně i jiná osoba. Mezi osvojitelem a osvojeným dítětem musí být přiměřený věkový rozdíl, tedy minimálně šestnáct let, pokud s tím ovšem souhlasí opatrovník zastupující dítě, může být výjimečně uvedený věkový rozdíl i menší. Osvojení nemůže proběhnout mezi spolu příbuznými osobami v přímé linii a mezi sourozenci, výjimkou je náhradní mateřství. Osvojení nemůže být rozhodnuto, pokud s ním nesouhlasí osvojované dítě, rodiče dítěte nebo osoby, které mají oprávnění dát souhlas za rodiče dítěte, či pokud s osvojením nesouhlasí manžel osvojitele. Pokud osvojované dítě dosáhlo věku dvanácti let, je vždy nutný jeho osobní souhlas. Pakliže je osvojované dítě mladší dvanácti let, vyjadřuje se jeho jménem soudem určený opatrovník. Dítě může svůj souhlas s osvojením odvolat až do rozhodnutí soudu o osvojení. K osvojení dítěte je třeba i souhlas jeho rodičů, přičemž rodič uděluje souhlas s osvojením dítěte i v případě, pokud nenabyl plné svéprávnosti. Pokud je rodič na svéprávnosti omezen, může jednat pouze v rozsahu, ve kterém nebyla omezena jeho svéprávnost. Souhlas k osvojení dítěte nemůže dát rodič mladší šestnácti let. Matka osvojovaného dítěte může dát souhlas s osvojením nejdříve šest týdnů po jeho porodu. Otec může dát souhlas s osvojením před uplynutím zmíněných šesti týdnů. Souhlas rodičů přestane být účinný, pokud k osvojení dítěte nedojde do šesti let od udělení souhlasu. Zároveň lze souhlas s osvojením odvolat do tří měsíců od doby, kdy byl dán. Souhlasu rodiče k osvojení není třeba v případě, že byl rodič zbaven rodičovské odpovědnosti a práva dát souhlas k osvojení, není schopen projevit svou vůli nebo rozpoznat či ovládnout následky svého jednání či se zdržuje na neznámém místě. Dále není potřeba souhlasu rodiče k osvojení, pokud rodič o dítě nejeví zájem alespoň tři měsíce od posledního projeveného zájmu. Pokud soud rozhodne o nepotřebnosti souhlasu rodičů, je třeba, aby souhlas k osvojení udělil soudem určený opatrovník dítěte.⁷

Péče před osvojením může vzniknout až tři měsíce od udělení souhlasu s osvojením dítěte. Osvojitelé mohou o dítě pečovat i před uplynutím této doby, ale pouze na základě rozhodnutí soudu. O péči před osvojením rozhoduje výhradně soud, tato péče musí trvat minimálně šest měsíců.⁸

⁷ *Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství*: redakční uzávěrka Ostrava: Sagit, 2017. ÚZ s.19–21. ISBN 978-80-7488-237-1.

⁸ Náhradní rodinná péče v ČR. Rozum a cit [online]. Říčany: Rozum a cit, 2017 [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: http://www.rozumacit.cz/nahradni_rodinna_pece.php

Bylo-li dítě osvojeno manžely, získá postavení dítěte manželů, pokud bylo osvojeno pouze jedním z nich, má postavení dítěte osvojitele. Osvojitelé získají osvojením k dítěti rodičovskou odpovědnost. Osvojením zaniká příbuzenský poměr mezi osvojeným dítětem a jeho původní rodinou, výjimkou je osvojení dítěte manželem jednoho z rodičů. Pokud je osvojenec rodičem, týkají se změny i jeho dítěte. Osvojenec získává osvojením i příjmení svého osvojitele, případně svých osvojitelů. Osvojitel je povinen dítě informovat o jeho osvojení, a to nejpozději do zahájení školní docházky. Osvojení lze z důležitých důvodů zrušit do doby tří let od rozhodnutí o osvojení, osvojenec pak získá příjmení, které měl před svým osvojením.⁹

1.1.2. Mezinárodní osvojení

Tato forma náhradní rodinné péče je zakotvena v několika mezinárodněprávních dokumentech, které vzhledem na nejlepší zájem dítěte upřednostňují zajištění péče o dítě v jeho zemi původu. Mezinárodní osvojení tak nastává ve chvíli, kdy se situaci dítěte nepodařilo vyřešit v zemi jeho původu. Česká republika je v rámci mezinárodního osvojení vázána Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení. Ústředním orgánem ve věcech mezinárodního osvojení v ČR je Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí sídlící v Brně, který zprostředkovává osvojení dětí jak z ciziny do ČR, tak z ČR do ciziny. U dítěte je možné usilovat o mezinárodní osvojení v případě, že se dítěti nepodařilo zprostředkovat osvojení ani pěstounskou péči po dobu minimálně šesti měsíců a zároveň nelze předpokládat, že by se v budoucnu dítěte ujala osoba dítěti příbuzná nebo blízká. V případě žadatelů je mezinárodní osvojení možné, pokud se jim nepodařilo vnitrostátně osvojit dítě po dobu tří let od zařazení do evidence. K mezinárodnímu osvojení dítěte je třeba splnit podmínky stanovené právním řádem státu, jehož občanem je osvojenec, ale i státu, jehož občany jsou osvojitelé.¹⁰

1.2.3. Pěstounská péče a pěstounská péče na přechodnou dobu

Dítě může být svěřeno do pěstounské péče, pokud o něj nejví zájem ani jeho rodiče, ani jeho poručník. Tato péče je upřednostněna z důvodu osobní péče a výchovy, před ústavní péčí. U tohoto typu náhradní rodinné péče nezaniká vazba na rodinu a rodiče mají k dítěti stále rodičovskou odpovědnost a jsou jeho zákonnými zástupci. Pěstounskou péči může ukončit pouze rozhodnutí soudu nebo dosažení zletilosti dítěte, u pěstounské

⁹ *Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství*; redakční uzávěrka Ostrava: Sagit, 2017. ÚZ s.22–23. ISBN 978-80-7488-237-1.

¹⁰ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky, s. 69-71. ISBN 978-80-7552-864-3.

péče na přechodnou dobu nastává její ukončení maximálně po uplynutí jednoho roku svěřením dítěte do péče pěstouna.¹¹

Dané tématice se budu podrobněji věnovat v druhé kapitole této práce.

1.2.4. Poručenství

Při studiu odborné literatury, ze které jsem čerpala k tomuto tématu, jsem narazila na používání dvou pojmů poručenství a poručnictví. Občanský zákoník používá pojem poručenství.

Pokud dítě nemá žádného rodiče, který by měl vůči němu rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, musí soud jmenovat dítěti poručníka. Poručník má k dítěti veškerá práva a povinnosti jako rodič, ale nemá vůči němu vyživovací povinnost. Dříve než soud poručníka jmenuje nebo než se poručník dítěte ujme své funkce, vykonává poručenství orgán sociálně-právní ochrany dětí v roli veřejného poručníka. Orgán sociálně-právní ochrany tuto funkci vykonává také v případě, že poručník zemře nebo ztratí schopnost, či způsobilost poručenství vykonávat. Pokud není možné najít dítěti vhodnou osobu, která by vykonávala funkci poručníka, ustanoví soud do funkce poručníka orgán sociálně-právní ochrany dětí. Poručníkem může být pouze osoba plně svéprávná, která je schopna tuto funkci vykonávat v nejlepším zájmu dítěte. Poručníky mohou být jmenovány i dvě osoby, zpravidla manželé. Po přijetí role poručníka, připadá osoba, která tuto funkci vykonává, pod stálý dozor soudu. Každé závažnější rozhodnutí poručníka musí být schváleno soudem. Poručník je také povinen pravidelně předkládat soudu zprávy o dítěti a jeho vývoji a také o správě jeho jmění, činí tak minimálně jednou ročně. Poručenství zaniká nabytím rodičovské odpovědnosti alespoň jedním z rodičů poručenice nebo nabytím svéprávnosti dítěte. Zároveň může poručenství zaniknout smrtí poručníka nebo rozhodnutím soudu o zproštění poručníka jeho funkce či odvoláním poručníka. Pokud funkci poručníka vykonává osoba, která o dítě osobně pečuje, náleží mu stejné hmotné zabezpečení jako je tomu i u pěstounů.¹²

1.2.5. Opatrovnictví

Soud jmenuje dítěti opatrovníka v případě, hrozí-li střet zájmů dítěte na straně jedné a jiné osoby na straně druhé, těmito osobami bývají často rodiče dítěte. Jedná se o tzv. kolizní opatrovnictví, a to pouze pro konkrétní řízení, jeho trvání je pouze po dobu

¹¹ Náhradní rodinná péče v ČR. Rozum a cit [online]. Říčany: Rozum a cit, 2017 [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: http://www.rozumacit.cz/nahradni_rodinna_pece.php

¹² *Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství*: redakční uzávěrka Ostrava: Sagit, 2017. ÚZ s.31–32. ISBN 978-80-7488-237-1.

tohoto řízení. Dále soud jmenuje dítěti opatrovníka, pokud zákonný zástupce dítěte nehájí dostatečně jeho zájmy a svou činností dítě poškozuje. Opatrovník zastupuje rodičovskou odpovědnost pouze zčásti, na rozdíl od poručenství, kde poručník získává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Práva a povinnosti opatrovníka stanovuje soud. Pokud je opatrovník jmenován pouze pro určité právní jednání, zaniká jeho funkce vykonáním tohoto jednání. Pokud již netrvaly důvody pro ustanovení opatrovníka, rozhoduje soud o zproštění opatrovnické funkce. V dalších případech zániku opatrovnictví platí stejná pravidla, jako u zániku poručenství.¹³

1.2.6. Svěření dítěte do péče jiné osoby

Pokud o dítě nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník, soud dítě svěří do péče jiné osoby, v souladu se zájmy dítěte. Takové svěření dítěte do péče jiné osoby není náhradou pro pěstounskou péči, předpěstounskou péči či péči před osvojením. Zároveň má svěření dítěte do péče jiné osoby přednost před ústavní výchovou. Pečující osoba musí mít předpoklady zajištění řádné péče o dítě, souhlasit se svěřením dítěte do své péče a bydlet na území České republiky. Pokud se o roli pečující osoby uchází osoba příbuzná nebo dítěti blízká, dostane tato osoba přednost před jinými osobami. Povinnosti a práva pečující osoby ustanovuje soud, tato ustanovení se podobají pěstounské péči. Na rozdíl od pěstounské péče však osoba, která o dítě pečuje, nemá nárok na dávky pěstounské péče. S ohledem na možnosti rodičů a jejich majetkové poměry jim soud určí výživné. Pečující osoba má právo toto výživné po rodičích vymáhat a hospodařit s ním v zájmu dítěte a podle jeho potřeb.¹⁴

¹³ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky, s. 107-108. ISBN 978-80-7552-864-3.

¹⁴ *Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství*: redakční uzávěrka Ostrava: Sagit, 2017. ÚZ s.33. ISBN 978-80-7488-237-1.

2. Pěstounská péče

V této kapitole se budu věnovat problematice pěstounské péče v ČR a změnám, které přinesla nedávná novelizace zákona. Dále popíši formy pěstounské péče a doprovázení pěstounů v rámci jejich výkonu pěstounské péče.

2.1. Současná právní úprava pěstounské péče v ČR

Po roce 1989 byla pěstounská péče ukotvena v zákoně o rodině a v zákoně o pěstounské péči. Tehdejší pěstounská péče byla velice podobná osvojení, dítě bylo pěstouny přijímáno s tím, že se stává trvalou součástí jejich rodiny a ve velkém množství případů péče nekončila dosažením plnoletosti dítěte. Dalším častým jevem byla i změna příjmení dítěte na příjmení pěstounů a kontakt s biologickou rodinou dítěte byl spíše výjimečný. Pěstouni byli státem podporováni velice málo a byli zvýhodněni až ve vyšším věku dítěte v rámci důchodového zabezpečení. V roce 1998 přišla novela zákona o rodině, která přinesla zásadní změny v právech dítěte na vyjadřování se k jeho situaci, zároveň se stal podmínkou u svěřování dítěte jeho nejlepší zájem. Bylo zdůrazněno, že příbuzný dítěte má přednost v péči o něj, dítě také mohlo být svěřeno do společné péče manželů a náhradní rodinná péče získala přednost před ústavní výchovou. V roce 1999 byl také přijat samostatný zákon o sociálně-právní ochraně dětí, který také upravoval výkon pěstounské péče. Následně byl proto zrušen zákon o pěstounské péči.¹⁵

Dnešní právní úprava pěstounství je obsažena v občanském zákoníku z roku 2014 v rámci ustanovení o náhradních formách rodinné péče. Zprostředkování pěstounské péče, dohled nad jejím výkonem, práva a povinnosti pěstounů při výkonu pěstounské péče, dávky pěstounské péče a pěstounskou péči na přechodnou dobu nalezneme v novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí z roku 2013. Dítě je svěřeno do pěstounské péče pouze tehdy, pokud o dítě nemůže osobně pečovat žádný z jeho rodičů nebo jeho soudem jmenovaný poručník. Zákon zároveň stanovuje prioritu pěstounské péče před ústavní výchovou, forma péče o dítě však musí být vždy v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Pěstounská péče má trvat jen tak dlouho, dokud trvá překážka bránící rodičům dítěte se o něj starat, tudíž pěstoun nemá roli náhradního rodiče, ale náhradního pečovatele. Před novelou zákona byla pěstounská péče často chápána jako dlouhodobé řešení situace dítěte, byla brána podobně jako osvojení. To se ale změnilo s rozvojem profesionalizace¹⁶

¹⁵ PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 14-15. ISBN 978-80-262-1020-7.

¹⁶ Pěstounská péče na přechodnou dobu

pěstounské péče, kdy se předpokládá jen dočasné řešení situace dítěte. Pro mnoho dětí je i dnes nejlepší volbou dlouhodobá pěstounská péče, jedná se hlavně o děti, u nichž je velice těžké nebo nemožné realizovat osvojení. Současná právní úprava dále předpokládá, že v rámci času, kdy je dítě umístěno do pěstounské péče, probíhá intenzivní sociální práce s jeho rodinou tak, aby se k ní dítě mohlo vrátit v co nejkratším časovém úseku. Zákon také ustanovuje právo osobního styku rodičů s dítětem a také právo na informace, aby mohly být zachovány vazby dítěte a jeho biologické rodiny. O umístění dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud s tím, že pěstoun přebírá tu část povinností rodičů dítěte, která se týká osobní péče o dítě. Rozhodovat a zastupovat dítě smí pěstoun pouze v běžných situacích a záležitostech. Pokud se nejedná o běžné záležitosti, má právo o dítěti rozhodovat pouze jeho zákonný zástupce. Pokud v závažných situacích dojde mezi rodiči a pěstounem k neshodám, může jedna ze zmíněných stran nebo dítě samotné navrhnout soudu změnu práv a povinností pěstouna. V případě, že rodiče s pěstouny ani orgánem sociálně-právní ochrany dětí nekomunikují a o své dítě nejeví zájem, existuje možnost podání návrhu na omezení či zbavení rodičovské odpovědnosti a ustanovení opatrovníka nebo poručníka dítěti, který bude spolupracovat jak s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, tak s pěstouny dítěte. V rámci umístění dítěte do pěstounské péče dále trvá vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti, rozsah výživného stanovuje soud. Pokud je nejisté vyplácení výživného ze strany rodiče a zároveň je výživné určené v takové výši, že není možné, aby pokrylo potřeby dítěte, přechází odpovědnost na stát, který dítěti vyplácí příspěvek na úhradu jeho potřeb.¹⁷

Změny v rámci novel v letech 2013 a 2014 byly provedeny v rámci vyhodnocení situace dítěte, kdy obecní úřady jsou povinny pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a poskytovat pomoc osobám odpovědným za výchovu dítěte a obecní úřad je také povinen vyhodnocení vytvořit ve spolupráci s těmito osobami, dítětem a odborníky, dále dohoda o výkonu pěstounské péče musí být v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte. Osoby pověřené výkonem sociálně-právní ochrany dětí mohou uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče, převzít zajišťování a realizaci přípravy žadatelů o zprostředkování pěstounské péče a mohou poskytovat odborné poradenství a pomoc těmto žadatelům i pěstounům, se kterými uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče. Příprava žadatelů je nově stanovena na 48 hodin a v případě pěstounů na přechodnou dobu na 78 hodin, do těchto příprav jsou zahrnuty i děti v rodině žijící. Bylo nově upraveno poradenství pro

¹⁷ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky, s. 79-82. ISBN 978-80-7552-864-3.

pěstounské rodiny a minimální rozsah tohoto poradenství byl upraven vyhláškou. Dále byla pozměněna práva pěstounů, kdy pěstouni mají právo na pomoc se zajištěním péče o dítě, také na respitní péči a na zprostředkování odborné pomoci a zajištění bezplatného vzdělávání ve stanoveném rozsahu. Také mají právo na pomoc při udržování vztahu s biologickou rodinou dítěte. Nově jsou pěstouni povinni se vzdělávat v rozsahu 24 hodin ročně, mají povinnost udržovat a rozvíjet kontakt dítěte s jeho biologickou rodinou a musí umožnit sledování dodržování dohody o pěstounské péči. Dále novela upravuje dohody o pěstounské péči, sledování výkonu pěstounské péče, výpověď dohody o výkonu pěstounské péče a státní příspěvek na výkon pěstounské péče. Významnou změnu provedla novela v institutu pěstounské péče na přechodnou dobu, kdy nastavila pravidla jejího využívání a vyřešila otázku sociálního zabezpečení pěstounů. Přestože novela vyřešila velké množství otázek týkajících se pěstounské péče, např. otázku příbuzenské pěstounské péče se jí nepodařilo vyřešit zcela. Zároveň je ale možné, díky novele, sledovat nárůst dětí umístěných do pěstounské péče, přičemž se na tomto nárůstu podílela i výše zmíněná příbuzenská pěstounská péče. Od roku 2013 do roku 2015 došlo k nárůstu dětí umístěných do pěstounské péče o sedm procent.¹⁸

2.2. Pěstounská péče

Soud může dítě svěřit do péče pěstounovi, pokud o dítě nemůže osobně pečovat žádný z rodičů nebo poručník, tato péče má přednost před ústavní výchovou a soud může dítě svěřit do péče pěstouna pouze na přechodnou dobu. Pokud již netrvá překážka na straně rodičů a pokud je to v zájmu dítěte, soud může rozhodnout o navrácení dítěte zpět do jeho původní rodiny. Rodičům dítěte zůstávají jejich práva a povinnosti vyplývající z jejich rodičovské odpovědnosti, s výjimkou těch práv a povinností, které určí soud pěstounovi. Rodiče mají právo se s dítětem nadále stýkat a také o něm získávat informace. To, že je dítě svěřeno do péče pěstounů, nemá vliv na vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti, proto jim soud určí výši výživného. V případě nároku dítěte na příspěvek na úhradu jeho potřeb, přechází právo dítěte na stát. Pakliže je výživné vyšší než zmíněný příspěvek, náleží rozdíl dítěti. Dítě může být svěřeno zájemcům o pěstounskou péči do předpěstounské péče. Dále může být dítě svěřeno do společné pěstounské péče manželům. Pokud druhý z manželů souhlasí, může být dítě svěřeno do pěstounské péče pouze jednomu z nich s tím, že se na péči o dítě podílí i manžel pěstouna, pokud žijí ve společné domácnosti. Pěstoun je povinen udržovat a prohlubovat pouto dítěte s jeho biologickou

¹⁸ PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 15-17. ISBN 978-80-262-1020-7.

rodinou. Dítě, které je umístěno do pěstounské péče je povinno podílet se na pomoci v domácnosti pěstouna. Pěstounská péče zaniká nejpozději, nabude-li dítě plné svéprávnosti nebo jeho zletilosti.¹⁹

Pěstounem se může stát pouze osoba, která bude zaručeně řádně pečovat o svěřené dítě, má bydliště na území České republiky a souhlasí se svěřením dítěte do pěstounské péče. Posouzení žadatelů o pěstounskou péči provádí orgán sociálně-právní ochrany dětí a závěr tohoto posouzení je jedním z hlavních důkazů, zda je žadatel schopný se o dítě řádně postarat.²⁰

Aby bylo možné vymezit práva a povinnosti při péči o svěřené dítě, zavádí zákon o sociálně-právní ochraně označení osob, kterým bylo dítě svěřeno, jako pečující osoby. Pod toto označení spadají pěstouni, lidé vykonávající předpěstounskou péči, poručníci a osoby v evidenci²¹. Pečující osoby mají svá práva a povinnosti, které jsem již popsala v kapitole Současná právní úprava pěstounské péče v ČR. Podrobnosti o výkonu těchto práv a povinností jsou upraveny v dohodě o výkonu pěstounské péče. Dohodu s pěstouny může uzavřít příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, v jehož obvodu má pěstoun trvalý pobyt, nebo mohou pěstouni uzavřít dohodu s tzv. doprovázející organizací, kterou si mohou sami vybrat. Tato organizace musí být k uzavírání dohod o výkonu pěstounské oprávněna na základě pověření krajského úřadu a souhlasu příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Poskytuje poradenství a výchovnou pomoc, dále má organizace oprávnění ke sledování výkonu pěstounské péče, k zajištění povinného vzdělávání a k poskytování respitní péče. V dohodě o výkonu pěstounské péče je určen tzv. klíčový pracovník, který je zaměstnancem doprovázející organizace nebo příslušného orgánu pro sociálně-právní ochranu dětí, tento pracovník pak musí být minimálně jednou za dva měsíce v kontaktu s pěstouny a svěřenými dětmi. Subjekt, který tuto dohodu s pečující osobou uzavřel, má nárok na každoroční státní příspěvek, který je určen na pokrytí nákladů vzniklých doprovázením pečující osoby v rámci výkonu pěstounské péče.²²

Jedná se o státní příspěvek na výkon pěstounské péče, který činí 48 000,- Kč ročně. Podrobnosti týkající se tohoto příspěvku jsou uvedeny v zákoně o sociálně-právní

¹⁹ *Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství*: redakční uzávěrka Ostrava: Sagit, 2017. ÚZ s. 33-34. ISBN 978-80-7488-237-1.

²⁰ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky, s. 83-84. ISBN 978-80-7552-864-3.

²¹ tj. osoby které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu

²² TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky, s. 86-88. ISBN 978-80-7552-864-3.

ochraně. Další příspěvky, které k pěstounské péči náleží, upravuje rovněž zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Takových příspěvků, resp. dávek, je v zákoně uvedeno celkem pět. Patří k nim příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a příspěvek při ukončení pěstounské péče. Úhrada potřeb dítěte se vyplácí měsíčně k rukám pěstouna, je odstupňována dle věku svěřeného dítěte a pohybuje se v rozpětí 4 950 Kč až 7 260 Kč. S ohledem na zdravotní stav dítěte může být tato dávka dále navýšena. Odměna pěstouna se vyplácí měsíčně k rukám pěstouna a její rozpětí je odstupňováno podle počtu svěřených dětí nebo zdravotního stavu dítěte, a to částkou od 12 000 Kč do 30 000 Kč. Pokud je pěstounem prarodič či praprarodič, náleží mu odměna pouze v případech hodných zvláštního zřetele, zejména s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu dítěte a sociálním a majetkovým poměrům pěstouna. Odměna osoby v evidenci činí 20 000 Kč. Příspěvek při převzetí dítěte se vyplácí dle věku svěřeného dítěte v rozpětí 8 000 Kč až 10 000 Kč. V případě, že pěstoun pečuje alespoň o tři nezletilé děti, má nárok na příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla, tento příspěvek činí 70% pořizovací ceny motorového vozidla, nejvýše ale 100 000 Kč. Příspěvek při ukončení pěstounské péče je vyplácen k rukám dítěte, jeho výše činí 25 000 Kč. Kromě příspěvku na úhradu potřeb dítěte a odměny pěstouna, se jedná o jednorázové příspěvky, které se vyplácejí buď pěstounovi nebo přímo dítěti. Zmíněné dávky jsou pěstounům vypláceny Úřadem práce.²³

2.3. Příbuzenská pěstounská péče

Česká republika zaujímá v této formě péče přední místa. Je to možná dané i tou skutečností, že dříve byla péče příbuzných jedinou alternativou k ústavní výchově. Ze sledování ročních výkazů orgánů sociálně-právní ochrany dětí, zveřejněných ministerstvem práce a sociálních věcí za roky 2011-2015, je možné vysledovat, že cca dvě třetiny všech pěstounů jsou příbuzní dětí. Příbuzenská péče je také posílena v zákoně, kdy má být upřednostňována péče příbuzného před péčí cizího člověka, pokud je to v zájmu dítěte. Příbuzní dítěte se nemusí účastnit příprav před přijetím dítěte, protože vztah je tak silný argument, že není třeba vhodnost umístění dítěte do péče příbuzné osoby hlouběji testovat. Praxe ale ukazuje, že ne vždy tento vztah stačí ke kvalitní péči. Příbuzní, kteří se

²³ *Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství*: redakční uzávěrka Ostrava: Sagit, 2017. ÚZ s. 68-70. ISBN 978-80-7488-237-1.

stanou pěstouny, nemají automaticky nárok na odměny pěstouna a musí být individuálně posouzeni, aby odměny mohly získávat.²⁴

Ve prospěch příbuzenské pěstounské péče je ta skutečnost, že dítě nepříjde o rodinné prostředí a pravděpodobnost bezproblémového styku dítěte s jeho rodiči. Pokud ale celá rodina při péči o dítě nefungovala, bude pro dítě lepší umístění mimo jeho rodinu.²⁵

Většina pěstounů v příbuzenské pěstounské péči jsou prarodiče dítěte, ostatní příbuzní pěstouni tvoří asi pětinu této skupiny. Mezi příbuzné, kteří pěstounskou péči vykonávají, patří nejčastěji, mimo prarodiče dítěte, sourozenci rodičů těchto dětí nebo starší sourozenci samotných dětí. Výkon pěstounské péče prarodiči má výhodu v předchozí rodičovské zkušenosti prarodičů, dále mají prarodiče také bohaté životní zkušenosti, ze kterých mohou při výchově čerpat. Prarodiče bývají zajištěni jak po profesní stránce, tak po stránce bydlení. Problémem může být vysoký věkový rozdíl mezi prarodiči a dětmi jim svěřenými do péče. Další komplikace mohou nastat s přirozeným úbytkem sil prarodičů a s příchodními zdravotními problémy. Pokud se tento vývoj dostaví ve fázi dospívání dítěte, mohou prarodiče často rezignovat na výchovné působení a dodržování pravidel z důvodu, že už nemají sílu. Životní styl prarodičů také může být vzdálený životnímu stylu dětí, a to může vyvolávat konflikty. Pečující prarodiče mohou mít také problém s vymezením svých rolí v rámci širší rodiny. Klíčový pracovník může proto pečujícímu prarodiči nabídnout podporu ve výchově, respitní péči, podporu v kontaktu s třetími osobami a emocionální podporu. Pokud je dítě svěřeno do péče sourozenců jejich rodičů, existují zde výhody takové péče díky přiměřenému věku pečovateli a často také zkušenosti s vlastním rodičovstvím, zároveň mohou být přirozeně podporováni prarodiči. Problémy mohou nastat, pokud má pečující teta či strýc vlastní děti, jak se zvládne svěřené dítě do této skupiny zapojit. Dále může být problémem u nově příchodího dítěte skloubení pracovního a rodinného života. Podpora pečujících strýců a tet ze strany doprovázejícího může být ve výchově nebo v praktické pomoci se zařizováním věcí kolem přijetí dítěte. Poslední větší skupinou pečujících příbuzných jsou starší sourozenci. U nich je velikou výhodou jejich mládí a dostatek sil, také znalost osobní historie dítěte a porozumění potřebám dítěte díky malému generačnímu rozdílu. Zátěží pro pečující sourozence může být nedostatek

²⁴ PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 130-136. ISBN 978-80-262-1020-7.

²⁵ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky, s. 83. ISBN 978-80-7552-864-3.

zkušeností a vlastní nestabilita ve vztahovém zázemí. Pracovník může pečujícím sourozencům nabídnout pomoc a poradenství v oblasti výchovy, domácnosti, hospodaření, emocí a také mu může nabídnout respitní péči.²⁶

Problémů, se kterými je možné se v rámci příbuzenské pěstounské péče setkat, je hned několik. Jedním z nich je vztah mezi pěstouny a rodiči dítěte, kdy příbuzní dítěte, na rozdíl od zprostředkovaných pěstounů, nesou celou vztahovou zátěž. Rodiče dítěte mohou naopak cítit větší pocity viny, selhání a nepochopení ze strany rodiny. Proto by měl pracovník maximálně eliminovat veškeré negativní dopady vztahů kolem dítěte. Dalším problémem může být uzavřenost pěstounů ke spolupráci s pracovníkem. U příbuzenské pěstounské péče má svá specifika také oslovování pěstounů dítětem, záleží také na věku svěřených dětí. Situace je komplikovanější, pokud svěřené dítě vyrůstá společně s dalšími dětmi. Nicméně vždy platí to, že dítě je povinno vědět, kdo je jeho rodičem a kdo prarodičem nebo jiným příbuzným. Dalším problémem může být společné bydlení rodičů dítěte a pěstounů, kdy existují obavy z účelného svěření dětí příbuzným a s tím spojeným zneužitím dávek. Někdy také vyvolávají problémy rodiče dítěte, kdy se snaží nepřiměřeně zasahovat pěstounům do péče o dítě. Dalšími obtížemi, se kterými se příbuzní pěstouni potýkají, jsou obavy při návratu dítěte k jeho rodičům, výchovné problémy spojené s dospíváním dítěte a stárnutí, zejména u péče prarodičů.²⁷

2.4. Pěstounská péče na přechodnou dobu

Tato forma pěstounské péče má po vymezenou dobu, nejdéle však po dobu jednoho roku, zajistit péči o dítě, o které se jeho rodina z určitých důvodů nemůže osobně postarat. Dítě má tak možnost být v rodinném prostředí, než se nalezne další řešení jeho situace. Pěstounská péče byla zavedena do českého právního systému v roce 2006, více využívána ale začala být až po novele zákona o sociálně-právní ochrany z roku 2013. Nízké využití pěstounské péče na přechodnou dobu před rokem 2013 bylo způsobeno nedostatečným finančním a sociálním zabezpečením těchto pěstounů, nárůst nastal po řešení těchto problémů v rámci novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, kde je pěstounská péče na přechodnou dobu profesionalizována. Tato forma náhradní rodinné péče se využívá převážně u novorozenců, u nichž ještě rodiče nedali souhlas s osvojením

²⁶ PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 136-141. ISBN 978-80-262-1020-7.

²⁷ PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 142-151. ISBN 978-80-262-1020-7.

nebo které si ještě nemohou rodiče převzít do vlastní péče, dále se do pěstounské péče dostávají děti, o které jejich rodiče z různých důvodů nemohou na určitou dobu osobně pečovat.²⁸

Pěstounská péče na přechodnou dobu má několik pravidel, mezi které patří, že může trvat maximálně po dobu jednoho roku. Tato podmínka může být porušena, pokud je dítě v péči pěstouna, který zároveň přijme do své péče i sourozence dříve umístěného dítěte, v tom případě se maximální délka péče prodlužuje o jeden rok.²⁹

V roce 2018 vyšel Ústavní nález s názvem „Nejlepší zájem dítěte při rozhodování o pěstounské péči“, který poukazuje na skutečnost, že při rozhodování o náhradní rodinné péči se vždy musí jednat v nejlepším zájmu dítěte. Z toho Ústavní soud vyvozuje, že pokud je v rámci pěstounské péče na přechodnou dobu překročena zákonem určená doba trvání této péče, tedy jeden rok a děje se tak v nejlepším zájmu dítěte, může být o pěstounské péči na přechodnou dobu rozhodnuto opakovaně nebo může soud dítě svěřit do dlouhodobé péče pěstounovi, který má dítě v péči na přechodnou dobu.³⁰

O svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu rozhoduje soud na základě návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dětí rozhodnutím o nařízení předběžného opatření. O nařízení musí soud rozhodnout nejpozději do 24 hodin a toto opatření trvá po dobu tří měsíců. Pokud je v této době zahájeno řízení o věcech osvojení, vrácení dítěte do péče rodičů či o umístění dítěte do pěstounské péče, trvá předběžné opatření po celou dobu řízení.²⁹

Pěstoun, vykonávající pěstounskou péči na přechodnou dobu (dále jen „pěstoun na přechodnou dobu“), má dítě v péči jen na omezenou dobu, poskytuje dítěti láskyplné a bezpečné prostředí, zaznamenává pro dítě důležité okamžiky pro jeho život i jeho vývoj, spolupracuje s ostatními odborníky, spolupracuje s budoucími pečovateli o dítě při jeho předávání, má vliv na dítě a jeho osud. Takový člověk by měl být vyzrálý, věkově mezi 28-65 lety, pro náročnost této péče. Musí být bezúhonný a nevést rizikový životní styl. Musí být schopen vždy hájit zájmy svěřeného dítěte a být připraven spolupracovat jak s odborníky, tak s osobami, kterým dítě předá do trvalé péče. Pěstoun na přechodnou dobu

²⁸ PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 153-154. ISBN 978-80-262-1020-7.

²⁹ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky, s. 89-91. ISBN 978-80-7552-864-3.

³⁰ *nález ÚS Nejlepší zájem dítěte při rozhodování o pěstounské péči z 31. 12. 2018*, sp. zn. II. ÚS 2344/18, NALUS: 105328

by měl být vyrovnaný se svým partnerským životem a pokud přijímá dítě do domácnosti, kde jsou vlastní děti pěstouna, nesmí být ohroženy potřeby těchto dětí.³¹

O dítě, které je umístěno do pěstounské péče na přechodnou dobu, smí pečovat pouze osoby, které byly zapsány do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Do této evidence mohou být zapsány jediné osoby, které si o zapsání zažádaly a které byly odborně posouzeny a tím pádem splňují pro výkon této péče předpoklady. Jakmile se obecní úřad s rozšířenou působností dozví o dítěti, které by bylo možné do pěstounské péče na přechodnou dobu umístit, nahlédne do zmíněné evidence osob a kontaktuje některou doprovázející organizaci volného pěstouna. Organizace má pak za úkol skrze klíčového pracovníka kontaktovat pěstouna. Pěstoun má právo péči o dítě odmítnout pouze ze závažných důvodů, pokud by se o závažné důvody nejednalo, může mu být vypovězena dohoda o výkonu pěstounské péče.³²

Dříve než je pěstoun na přechodnou dobu do evidence zapsán, musí projít přípravou v rozsahu 72 hodin. Na rozdíl od pěstounů, kteří mají dítě v péči dlouhodobě, je příprava pěstounů na přechodnou dobu rozšířena o témata spolupráce s biologickou rodinou, předání dítěte dalším pečovateli a vyhodnocování a zaznamenávání vývoje dítěte.³³

2.5. Dohoda o výkonu pěstounské péče

Tyto dohody mají za úkol vymezit postavení pěstounů a dětí, které byly pěstounům svěřeny do péče. V dohodě je vymezen jak závazek pěstounů, tak doprovázející organizace, která s pěstouny dohodu uzavírá. Tato dohoda se uzavírá z důvodů vymezení péče a potřeb svěřeného dítěte a zároveň vymezení podmínek a zázemí, ve kterém bude pěstoun svou péči o dítě vykonávat. Na dohodu jsou také navázány dokumenty plánování průběhu výkonu pěstounské péče, vzdělávací plán pro pěstouny a Individuální plán ochrany dítěte (dále jen IPOD). Za vytvoření dokumentu IPOD je přímo odpovědný orgán sociálně-právní ochrany dítěte ve spolupráci s lékaři a jinými odborníky. Tento plán přímo vytváří sociální pracovník, který je za případ dítěte odpovědný. Tento dokument není přímou součástí dohody, protože prochází aktualizacemi. IPOD je nutné vypracovat do 30

³¹ PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 158-160. ISBN 978-80-262-1020-7.

³² TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky, s. 91. ISBN 978-80-7552-864-3.

³³ PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 160-161. ISBN 978-80-262-1020-7.

dnů od uzavření dohody o výkonu pěstounské péče. IPOD vždy obsahuje vymezení konkrétních osob a podmínek, které mají tyto osoby plnit, konkrétní opatření zajišťující potřeby dítěte, termíny plnění jednotlivých podmínek a opatření, jakým způsobem bude ověřována účinnost vymezených opatření, datum kontroly plnění celého plánu a zároveň datum vypracování nového individuálního plánu ochrany dítěte.³⁴

Proces uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče je řízen zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, zároveň jej také upravuje správní řád. Osoby uzavírající dohodu o výkonu pěstounské péče, tj. osoby pečující nebo osoby v evidenci, mohou mít uzavřenou pouze jednu dohodu s jednou doprovázející organizací či orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Subjekty, kteří mohou uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče jsou obecní úřady s rozšířenou působností, obecní úřady, krajské úřady a pověřené osoby. Na straně druhé mohou dohodu uzavřít osoby pečující nebo osoby v evidenci. Obsah dohody a její uzavření vykonává orgán sociálně-právní ochrany dětí příslušný trvalému bydlišti druhé strany. Pokud si druhá smluvní strana vybere, dle svého práva, uzavřít smlouvu s jiným subjektem, musí k tomu dát orgán sociálně-právní ochrany dětí příslušný bydlišti druhé strany souhlas. Výkon pěstounské péče je tedy možné uzavřít až po udělení zmíněného souhlasu. Dohodu o výkonu pěstounské péče je možné i změnit, např. z důvodu změny individuálního plánu dítěte. V takovém případě se postupuje stejně jako při uzavírání dohody. Dohoda o výkonu pěstounské péče zaniká dnem, kdy zaniká samotná pěstounská péče. Dohodu lze také vypovědět, a to v případech závažného a opakovaného porušování povinností ze strany pečující osoby či osoby v evidenci, dále při opakovaném maření sledování výkonu dohody a při odmítnutí přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu z nezávažných důvodů.³⁵

2.6. Doprovázení pěstounských rodin

Doprovázení je sice běžně používaný termín vymezující jednotlivé služby a činnosti podpory pěstounů, nicméně zákonem není definován, definované jsou jen dílčí služby. Jedná se pouze o podpůrné služby, které nabízí svým pěstounům jednotlivé doprovázející organizace. Na tyto služby mají pěstouni ze zákona právo. Doprovázení je většinou chápáno jako podpůrná činnost, nikoli činnost kontrolní. Klíčový pracovník by

³⁴ PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 78. ISBN 978-80-262-1020-7.

³⁵ Dohody o výkonu pěstounské péče – vzorová dohoda a formuláře. MPSV.CZ [online]. Praha, 2013 [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14503>

měl v tomto případě s pěstounem a svěřeným dítětem navázat vztah a být jim nablízku. V rámci doprovázení klíčový pracovník podporuje pěstouny, svěřené děti i rodinu jako celek. Mezi zákonem vymezené služby, které by pěstounům měla nabízet každá doprovázející organizace, patří pomoc při zajištění krátkodobé pomoci při péči o svěřené dítě, poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o dítě starší dvou let v rozsahu alespoň 14 dnů v kalendářním roce, zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné pomoci alespoň jednou za šest měsíců, pomoc při naplňování povinnosti pěstounů zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě a současně poskytovat pěstounům zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti takového vzdělávání dle jejich práva, sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče.³⁶

Posláním doprovázení pěstounů je poskytnutí podpory pečujícím osobám v takové míře, aby jim byly vytvořeny podmínky pro zvýšení kvality péče o svěřené děti a aby tyto děti měly nejlepší podmínky pro svůj vývoj. Vše se však musí dít v rámci blaha a nejlepšího zájmu těchto dětí. Podpora je vytvářena na základě bezpečných vztahů a dlouhodobé spolupráce.³⁷

Zároveň je nutné pomáhat pěstounským rodinám tak, aby byl rozvíjen jejich potenciál a vztahy mezi sebou i s okolím.³⁸

Cílem doprovázení je dítě vyrůstající v láskyplném, stabilním a bezpečném prostředí, kde je mu umožněn jak jeho vlastní vývoj, tak i vývoj osob, které o něj pečují. Děti i pěstouni mají přístupnou odbornou pomoc v případě potíží, se kterými se mohou setkat.³⁵

U doprovázení je důležitá jedinečnost dětí i pěstounů a tím i celé rodiny. Velice záleží na vybudování vzájemné úcty, respektu a schopnosti vzájemné spolupráce při naplňování potřeb a prožívání dětí pěstounům svěřených do péče.³⁹

³⁶ PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 83-88. ISBN 978-80-262-1020-7.

³⁷ Doprovázení. Rozum a cit [online]. Praha: Rozum a cit [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: <http://www.rozumacit.cz/zs/doprovazeni.php>

³⁸ Doprovázení pěstounských rodin. Cestou necestou [online]. Praha: Cestou necestou [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: <https://cestounecestou.org/doprovazeni-pestounu/>

³⁹ UZAVÍRÁME DOHODY, DOPROVÁZÍME PĚSTOUNY A OSVOJITELE. Dobrá rodina [online]. Praha: Dobrá rodina [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/co-delame/dohody>

3. Specifika vzdělávání dospělých

V této kapitole bych chtěla podrobněji rozebrat vzdělávání dospělých, jeho možné metody a formy, které lze využít i při povinném vzdělávání pěstounů. Zároveň bych ráda popsala, jaká jsou specifika tohoto vzdělávání.

Učení je pro člověka zcela přirozené již od začátku jeho života. Učení nikdy neprobíhá od jedince samého, ale děje se s druhými a od druhých. Rozdíl mezi učením a vzděláváním je minimální. Jediné, co tyto pojmy od sebe odděluje, je ta skutečnost, že vzdělávání je soustavné, systematické, kontrolované a jedinec si jej uvědomuje. Vzdělávání se nemusí nutně odehrávat pouze ve škole a v rámci období povinné školní docházky. Odehrává se např. v rámci zájmových skupin, v zaměstnání, občanských hnutí a iniciativ, církví, politických stran, sportovních organizací a jiných institucí. Další vzdělávání neboli vzdělávání mimo období povinné školní docházky, má trojí podobu, jedná se o formální, neformální a informální vzdělávání. Formální vzdělávání směřuje k získání diplomu, vysvědčení nebo certifikátu. Neformální vzdělávání je řízené a kontrolované, člověk nezíská žádný dokument potvrzující jeho znalosti či dovednosti. Informální vzdělávání je naopak neplánované a většinou je i neuvědomované. Vzájemně se tyto typy doplňují a prostupují. Vzdělávání se dá tedy chápat nejen jako příprava na život, ale jako jeho součást. Od vzdělávání dětí a mládeže se další vzdělávání liší tím, že dospělý člověk je nezávislý a odpovědný, má nějaké životní zkušenosti a zároveň má zájem se dále vzdělávat. Vzdělávání dospělého člověka často probíhá za účelem řešení osobních či profesních potřeb nebo jiných problémů. Toto vzdělávání vedou vzdělavatelé neboli lektori, kteří mají za úkol účastníky podporovat v jejich vzdělávání.⁴⁰

3.1. Formy vzdělávání dospělých

Další vzdělávání se dá rozdělit do šesti základních forem, kterými jsou školení, trénink, konzultace, koučování, učení z vlastního výkonu a učení z výkonu učitele. Co se školení a tréninků týče, jsou to formy vhodné pro přípravu na budoucí situace. Existují dva způsoby pojetí, jeden je předání teoretických znalostí a druhý je získávání praktických dovedností pomocí nácviku určitých postupů. Formy konzultace a koučování se zaměřují na přípravu postupu v určité situaci a opět se dají vykonávat dvojím způsobem, předáním teorie a znalostí nebo zaměřením se na dovednosti a praxi. Učení z výkonu probíhá za přítomnosti učitele a jedná se buď o učení z výkonu učitele, kdy lze mluvit o tzv.

⁴⁰ *Vzdělávání na doživotí: Další vzdělávání dospělých v Praze, jeho cíle, perspektivy a metody.* Praha: Respekt institut, 2008, s. 9-11. ISBN 978-80-904153-0-0.

demonstraci nebo o učení z vlastního výkonu, kdy se jedná o tzv. stínování (přesné kopírování činnosti, kterou se chce dotyčný naučit, v reálném čase a na daném místě) s následnou zpětnou vazbou na daný výkon. Výše zmíněné formy nemusí probíhat nutně odděleně, velice často se prolínají.⁴¹

3.2. Metody vzdělávání dospělých

U výběru vzdělávacích metod velice záleží na tématu vzdělávání. Během výuky se mohou jednotlivé metody střídat nebo do sebe vzájemně vstupovat. Existují čtyři klíčové techniky, které se při vzdělávání využívají, jsou jimi prezentace, diskuze, řešení modelových situací a řešení reálných situací. Většina kurzů stojí na prvních dvou technikách s doplněním buď jedné ze zbylých zmíněných technik nebo oběma. Účastníci kurzu si mohou znalosti a dovednosti na něm získané osvojit čtyřmi základními způsoby, nasloucháním, napodobováním, experimentováním a přemýšlením. Použití zmíněných způsobů záleží na cíli a průběhu daného kurzu.⁴²

3.2.1. Prezentace

Jedná se o tradiční metodu, která ze všech výše jmenovaných dává nejvíce prostoru lektorovi k předání informací, zároveň mají účastníci kurzu menší možnost do průběhu kurzu zasahovat. Velice se podobá frontálnímu vyučování, které se využívá ve školách, je tu ale také riziko ztráty posluchačovy pozornosti.⁴³

Prezentace může mít mnoho podob, např. výklad, který účastníkům sděluje podstatné informace. Další podobou prezentace je příklad, který demonstruje konkrétní problematiku, která je v rámci kurzu vykládána. V prezentacích se také užívá zobecnění, kdy se účastníků výklad podává širěji. Kontext, tedy zasazení do kontextu, motivuje posluchače k uvažování o daném jevu. Používají se i podobenství či metafora nebo poznámky, které lehce zaujmou posluchačovu pozornost, a tak vzniká příležitost k zopakování důležité myšlenky ve výkladu. Podobný účel mají i příběhy, ty jsou ale na rozdíl od poznámek rozsáhlejší. Kreslení má na rozdíl od prezentovaného obrázku výhodu přiměřené rychlosti výkladu a posluchači tak mají možnost zapamatovat si informace v pro ně přirozeném čase. Promítání je velice podobné kreslení, jen je rychlejší, proto je důležité

⁴¹ PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 40-47. ISBN 978-80-247-4806-1.

⁴² PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 122-126. ISBN 978-80-247-4806-1.

⁴³ *Vzdělávání na doživotí: Další vzdělávání dospělých v Praze, jeho cíle, perspektivy a metody*. Praha: Respekt institut, 2008, s. 84. ISBN 978-80-904153-0-0.

rychlost přizpůsobit výkladu, zároveň má oproti kreslení výhodu, že jej lze připravit předem. Poslední podobou prezentace je demonstrace, jedná se o nejpřesvědčivější způsob prezentace, kdy lektor předvádí některé postupy, které lze využít v situacích, o kterých mluví ve svém výkladu. Prezentace má velkou nevýhodu v efektivitě osvojování informací (snadno uniká pozornost účastníka), nesporným pozitivem je možnost prezentaci přednést před větší skupinou lidí. Ze všech metod je pro lektora nejméně náročná a zároveň mu dává plnou kontrolu nad průběhem výkladu.⁴⁴

3.2.2. Diskuze

Pokud se jedná o přednášku s diskuzí, má zde posluchač přednášky možnost být aktivní a zároveň má lektor výklad pod svou kontrolou. Tato metoda se využívá v situacích, kdy je důležitá výměna názorů mezi všemi účastníky kurzu navzájem, tedy mezi posluchači samotnými i mezi posluchači a lektorem. Nevýhodou je ta skutečnost, že účastníci mohou odvádět pozornost od výkladu otázkami, které nejsou pro dané téma stěžejní. Další možností diskuze jsou tzv. diskuzní metody, kdy lektor řídí skupinovou výměnu názorů probíhající mezi účastníky kurzu a zároveň do diskuze přináší své odborné názory. Tato metoda je vhodná pro ukotvení získaných vědomostí a vytváření nových dovedností. Kromě daného tématu se zde účastníci učí vzájemné komunikaci a argumentaci, ale také respektování názoru ostatních. Účastníci mezi sebou navazují kontakt a učí se práci ve skupině. Je žádoucí, aby lektor vedl diskuzi citlivě a včas reflektoval případné odvedení pozornosti od tématu. Mezi další diskuzní metody patří např. řízená diskuze, diskuze v plénu a panelová diskuze.⁴⁵

V rámci kurzů jsou diskuze téměř vždy řízené facilitátorem, tedy lektorem, výjimku tvoří skupiny, kdy diskuze na dané téma probíhá v několika menších skupinkách současně a lektor by tudíž nezvládl vést diskuzi ve všech skupinkách najednou. Časté jsou tzv. volné diskuze, tedy diskuze, které nemají předem danou strukturu a mají pouze určitá pravidla, kterými se musí řídit např. vždy mluví pouze jeden účastník, útoky na ostatní jsou nepřijatelné a jiné. Diskuze probíhá v kruhu, neboť tento obrazec je znakem rovnosti. Diskuze v menších skupinách je velice účinná v případě, pokud chceme, aby se do diskuze zapojilo co nejvíce účastníků v krátkém časovém úseku. Zároveň snižuje neschopnost

⁴⁴ PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 132-135. ISBN 978-80-247-4806-1.

⁴⁵ MALACH, Josef. *Efektivní metody vzdělávání dospělých: [studijní materiály pro distanční kurz ...]*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003, s. 23-27. Systém celoživotního vzdělávání Moravskoslezska. ISBN 80-7042-946-1.

některých účastníků mluvit před větším množstvím lidí. Poté co za předem určený čas skupinka téma prodiskutuje, prezentuje své závěry před ostatními. Strukturované diskuze se využívají v případech závažného tématu nebo nespolupracujících účastníků. Rizikem této formy může být skutečnost, že diskuze nezačne vůbec nebo že se bude často objevovat odbíhání od tématu. V těchto situacích je dobré použít adresné oslovování účastníků lektorem. Další formou je písemná diskuze, účastníci při ní přispívají svým názorem tak, že jej napíší na papír a vloží do tzv. diskuzních úren. Lektor poté anonymní příspěvky předkládá celé skupině. Tato metoda může vést k rozmluvení nespolupracující skupiny. Forma diskuze v soustředných kruzích probíhá tak, že skupina je rozdělena do dvou kruhů, vnitřního a vnějšího, kdy ve vnitřním kruhu probíhá diskuze a lidé ve vnějším kruhu jsou pozorovateli, kteří později celou skupinu seznamují s výsledky svého pozorování. Specifickou formou této diskuzní metody je pak tzv. bálintoidní sezení, kdy je v centru dění člověk, který přináší téma diskuze. Kolem hlavního protagonisty jsou dva kruhy, v užším jsou lidé, kteří spolupracují s lektorem a v širším ti, co jsou méně zkušení a učí se. Bálintoidní sezení má jasně daná pravidla, kdy začíná prezentací hlavního aktéra a končí jeho reflexí. V rámci diskuze lze užít různé techniky, např. dotazování, namítání a odmítání, tlumočení, dokazování a argumentace, shrnování, zpětnou vazbu, zavádění pravidel a komentáře.⁴⁶

3.2.3 Řešení modelových situací

Pro tuto metodu je velmi typické hraní her nebo předstírání určité situace. Slouží k procvičení předem probraných témat, kdy mají účastníci možnost osvojit si možnosti, které vedou k řešení a znalosti získané prožitím dané situace. Je důležité, aby účastníci nebyli odborníci na dané téma, hrozilo by lpění na detailech a menší odstup a nadhled. Tato metoda je vhodná pro lidi, kteří mají schopnost lehce odvozovat souvislosti, snadněji totiž odhalí obecné postřehy a zasadí je do kontextu konkrétních situací. Existují čtyři základní typy modelových situací. Jedním z nich jsou hry se společným zadáním. Lektor seznámí všechny účastníky s představovanou situací najednou, což je pro něj veliké usnadnění. Častým jevem bývá, že skupina může začít s hraním situace ihned po zadání. Dalším typem je hra s rozlišenými zájmy, kdy charakteristika prostředí je sdělována celé skupině současně, ale podstatné informace dostávají účastníci každý zvlášť. Zde už je nutná příprava. Hry s rozlišenými rolami jsou typické tím, že každý účastník obdrží určitou

⁴⁶ PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 135-143. ISBN 978-80-247-4806-1.

charakteristiku své role, tou může být rys osobnosti nebo sociální role, zadání se tedy netýká výsledku hry, ale způsobu, jak mají jednotlivci vystupovat. Tento přístup pomáhá účastníkům naučit se lépe tolerovat odlišnosti druhých. Posledním přístupem je hra podle připraveného scénáře, kdy všichni účastníci přesně vědí, co mají dělat. Tento přístup má velice blízko k demonstracím při prezentacích, je také vhodný pro nácvik metod mediace.⁴⁷

Účastníky je zapotřebí k použití této metody motivovat a tolerovat jejich vlastní interpretaci zadané role. Jedná se o velice dobrou metodu při řešení praktických problémů, užití nabytých vědomostí, vytvoření sociálních dovedností a nácviku rozhodovacích procesů. Podporují aktivitu a kreativitu všech účastníků kurzu. Metoda je náročnější na přípravu a také vyžaduje určitou kázeň všech účastníků.⁴⁸

3.2.4. Řešení reálných situací

Řeší se situace, které jsou účastníkům kurzu dobře známé a postupy v těchto situacích se dají v rámci kurzu vyzkoušet tzv. nanečisto. Nejprínosnějším postupem u této metody je tzv. indukce, kdy se člověk dostává z konkrétních věcí k věcem obecným. Pokud nejde ze strany lektora o poradenství, je důležité, aby si byl on i účastníci vědomi, že lektor není odborníkem na danou věc, ale že je naopak odborníkem na proces. Metoda není zaměřena na hledání vhodných řešení, ale na osvojování jejich způsobů. Co se zadání týče, může ho přinést jak lektor, tak někdo z účastníků. Případová studie je jedním z typů této metody a je velice blízká prezentaci. Její cesta k výsledku se liší podle toho, zda se jedná o tzv. měkkou kauzu, která je náročnější na emoce nebo o tzv. tvrdou kauzu, která vyvolává racionálnější odezvu.⁴⁹

Případová studie neboli Case study, je velice účinná při dlouhodobém osvojení vykládaného obsahu a silně spojuje teorii s praxí, zároveň je velice náročná na přípravu a následnou realizaci.⁵⁰

⁴⁷ PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 157-163. ISBN 978-80-247-4806-1.

⁴⁸ MALACH, Josef. *Efektivní metody vzdělávání dospělých: [studijní materiály pro distanční kurz ...]*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003, s. 34-35. Systém celoživotního vzdělávání Moravskoslezska. ISBN 80-7042-946-1.

⁴⁹ PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 169-170. ISBN 978-80-247-4806-1.

⁵⁰ MALACH, Josef. *Efektivní metody vzdělávání dospělých: [studijní materiály pro distanční kurz ...]*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003, s. 32-34. Systém celoživotního vzdělávání Moravskoslezska. ISBN 80-7042-946-1.

3.2.5. Programové učení (eLearning)

Jedná se o poměrně nové pojetí vzdělávání, které vznikalo společně s rozvojem ICT⁵¹. Jeho podstatou je vyučovací program, který řídí celý proces. Slouží k osvojování vědomostí, dovedností a návyků s přiměřenou časovou dotací na studium a s použitím zpětné vazby. Lektor stanovuje podmínky a termíny ověřování průběhu a výsledků samostudia a má povinnost zajistit přístup k potřebným pomůckám. Tato metoda se dá využít distančně, tedy bez nutnosti být přítomen na určitém místě, zároveň je velice individuální.⁵²

ELearningové kurzy mohou mít podobu jednotlivých samostatných kurzů, které mohou být navíc propojeny s dalšími vzdělávacími a rozvojovými aktivitami. Současně se eLearningové kurzy mohou střídat se standardními kurzy. Tyto kurzy se liší množstvím interaktivity i účastí a načasováním lektora, kdy mohou být buď synchronní či asynchronní a s lektorem nebo bez něj. Asynchronní⁵³ kurzy bez lektora v praxi převládají. Výhodami této metody jsou bezbariérovost, využití standardizovaných znalostí a také ta skutečnost, že v krátkém čase můžete vzdělávat velkou skupinu lidí. Úskalími této metody mohou být věk a znalosti účastníků, jejich technické vybavení, také nemožnost vést některé kurzy v eLearningové podobě.⁵⁴

3.2.6. Studium literatury a učení se pomocí audio a videopořadů

Tyto metody nevyžadují k získávání informací účast lektora a účastník má možnost klást si vlastní vzdělávací cíle a stanovuje si sám i postup celého učení. V určité formě by do této kategorie mohl patřit i již zmiňovaný eLearning. Studium literatury je často využíváno jako doplněk různých vzdělávacích akcí i jako významná metoda při distančním vzdělávání, tzn. vzdělávání na dálku. Účastníkovi jsou zadány cíle, rozsah látky a dílčí úkoly. Způsob takového vzdělávání je pro studenta flexibilní a učí ho, jak se má samostatně učit, zároveň se mohou objevit tendence ve studiu polevovat. Velice podobná je i metoda učení se pomocí audio a videopořadů, kdy je účastníkovi kurzu zadán poslech či shlédnutí určitého pořadu nebo filmu a jsou mu stanoveny úkoly. Tento přístup je velice názorný a výhodou je, že audiovizuální nahrávky lze v rámci studia několikrát zopakovat

⁵¹ Informační a komunikační technologie

⁵² MALACH, Josef. *Efektivní metody vzdělávání dospělých: [studijní materiály pro distanční kurz ...]*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003, s. 46-49. Systém celoživotního vzdělávání Moravskoslezska. ISBN 80-7042-946-1.

⁵³ Účastník si řídí načasování i místo kurzu sám, bez účasti lektora

⁵⁴ HRONÍK, František. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. Praha: Grada, 2007, s. 194-199. Vedení lidí v praxi. ISBN 978-80-247-1457-8.

či vrátit na problematické místo výkladu. Problém tohoto přístupu je častá nemožnost konzultace problematických částí s lektorem.⁵⁵

⁵⁵ MALACH, Josef. *Efektivní metody vzdělávání dospělých: [studijní materiály pro distanční kurz ...]*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003, s. 53-54. Systém celoživotního vzdělávání Moravskoslezska. ISBN 80-7042-946-1.

4. Povinné vzdělávání pěstounů

V této kapitole se budu věnovat legislativnímu zakotvení povinného vzdělávání pěstounů v České republice, také formám povinného vzdělávání a jak tyto formy využívají jednotlivé doprovázející organizace.

4.1. Zákonná úprava povinného vzdělávání pěstounů v České republice

Povinné vzdělávání pěstounů je upraveno zákonem č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. V zákoně se nachází v části páté v § 47 d) a f), kde jsou popisována práva a povinnosti osoby pečující a osoby v evidenci. Definice toho, kdo je osobou pečující a osobou v evidenci je blíže specifikována v 2. kapitole této práce.

Osoby pečující a osoby v evidenci mají právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti a zároveň mají tyto osoby povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích.⁵⁶

Další úpravu je možné nalézt ve vyhlášce č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Zde je v § 5 popsán obsah, zaměření a způsob zajištění zvyšování znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě pro osoby pečující a osoby v evidenci. Zmíněné zvyšování znalostí a dovedností má být zaměřeno na získávání nových informací a schopností v oblasti péče o dítě, získávání znalostí a dovedností při péči o specifické skupiny dětí, zejména dětí jiného etnika, dětí se zdravotním postižením, sourozeneckých skupin a dětí, které si zažily týrání, zneužívání či zanedbávání. Dále má být zvyšování dovedností a schopností pečujících osob a osob v evidenci zaměřeno na poskytování péče při změnách, spojených se vzděláváním nebo vývojovými fázemi dítěte, zvládání krizových situací, návrat dítěte do původní rodiny a přechod do náhradní rodiny, a také na přípravu dítěte na osamostatnění se související zletilostí a odchodem z náhradní péče, s ohledem na věk dítěte a jeho vývojové a sociální potřeby.⁵⁷

Zvyšování znalostí a dovedností osob pečujících a osob v evidenci má za úkol poskytovat ten subjekt, se kterým pěstoun uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče nebo upravil podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností svým rozhodnutím. Povinností

⁵⁶ *Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství*: redakční uzávěrka Ostrava: Sagit, 2017. ÚZ s. 65-66. ISBN 978-80-7488-237-1.

⁵⁷ *Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství*: redakční uzávěrka Ostrava: Sagit, 2017. ÚZ s. 105. ISBN 978-80-7488-237-1.

tohoto subjektu je, aby zajistil vzdělávání u odborně způsobilých osob, zejména osob pověřených podle § 48 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Dle tohoto paragrafu se jedná o osoby pověřené pro výkon sociálně-právní ochrany dětí, kdy tyto osoby mohou, mimo jiné, uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče, převzít zajišťování přípravy žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče k přijetí dítěte do rodiny, kterou jinak zajišťuje krajský úřad, mohou provádět tyto přípravy a žadatelům o osvojení nebo pěstounskou péči mohou pověřené osoby poskytovat poradenství a pomoc, dále mohou osobě pečující, se kterou uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče, poskytovat výchovnou a poradenskou péči a sledovat výkon pěstounské péče. V případě, že subjekt, se kterým pěstoun uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče, není schopen zajistit vzdělávání u pověřených osob dle §48, může se daný subjekt obrátit na poskytovatele akreditovaných kurzů dle zákona o sociálních službách nebo poskytovatele s oprávněním realizovat vzdělávací programy podle jiných právních předpisů.⁵⁸

Aby bylo možné tuto povinnost splnit efektivně, je vhodné vytvořit tzv. vzdělávací plán rodiny. Klíčový pracovník tak na základě potřeb všech příslušníků pomůže pěstounům vybrat vhodná témata a také jim pomůže nalézt vhodné poskytovatele vzdělávání, probírající témata týkající se daných pěstounů. U pěstounů, kteří mají dítě svěřené do péče dlouhodobě, může nastat problém v opakování témat a tím pádem i ztráty motivace ke vzdělávání.⁵⁹

Jedna z organizací, občanské sdružení Amalthea, která se vzdělávání pěstounů věnuje, popisuje vzdělávání pěstounů jako posilování a zvyšování kompetencí pěstounů pro výkon pěstounské péče a sami pěstouni si po příchodu dítěte do rodiny uvědomí, jaké dovednosti a znalosti pro výkon péče potřebují. Z tohoto důvodu mapuje klíčový pracovník vzdělávací potřeby rodiny a pak společně s pěstouny vytváří vzdělávací plán a pomáhá rodině při zajištění odborné literatury, vzdělávacích kurzů, workshopů nebo může výjimečně zajistit i individuální vzdělávání. Vzdělávací plán pěstounů obsahuje 4 oblasti,

⁵⁸ *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravující práva a povinnosti podle §47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění.* Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor rodiny a ochrany práv dětí, 2013, s. 7. č.j.: 2013/33463-211.

⁵⁹ PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese.* Praha: Portál, 2016, s. 90-91. ISBN 978-80-262-1020-7.

mezi které patří péče o dítě, zajištění bezpečného a láskyplného prostředí, týmová spolupráce a vlastní rozvoj, vzdělávací plán je pak jedenkrát do roka vyhodnocen.⁶⁰

4.2. Běžně užívané formy povinného vzdělávání pěstounů

V této podkapitole bych ráda popsala formy povinného vzdělávání pěstounů, které využívají vybrané doprovázející organizace, a případné rozdíly v pojetí těchto forem vzdělávání.

Nejčastější formou vzdělávání jsou semináře nebo kurzy či přednášky, které se konají v určený pracovní den či o víkendu, pouze několik hodin, zpravidla 3 až 6 hodin, buď v dopoledních nebo odpoledních časech. Některé z těchto seminářů mohou být určeny i pro odbornou veřejnost⁶¹. Tyto semináře bývají často omezeny počtem účastníků, kterých bývá kolem 25 lidí. Semináře jsou často otevřeny jak pro pěstouny, kteří mají uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče s pořádající doprovázející organizací, tak pro pěstouny tzv. zvenčí. Témata jsou uzpůsobena aktuálním potřebám pěstounů.

Další formou, se kterou se lze při vzdělávání pěstounů setkat, jsou tzv. kluby pěstounů. Kluby nebo klubová setkání bývají kratší než semináře, zpravidla trvají kolem 3 hodin a slouží především ke sdílení samotných pěstounů mezi sebou ve skupině. Pěstoun může skupině sdělit své radosti a strasti z vykonávání pěstounské péče, následně probíhá diskuze a lektor se dostává do role jakéhosi moderátora této diskuze. Téma k diskuzi a sdílení může skupině přinést i lektor. Setkání jsou pravidelná a konají se v průběhu celého roku.

Často vyskytující se formou jsou i víkendové pobyty, které mohou obsáhnout až 24 hodin vzdělávání. Na pobytech často probíhají semináře na vybraná témata a zároveň i doprovodný program pro děti a dospělé. Doprovodný program bývá formou společenských a sportovních her, arteterapie a pro děti je někdy připraven i tematický program na celý pobyt. Takový pobyt nebo víkendové vzdělávání může probíhat přímo v zastřešující organizaci nebo může mít podobu výjezdu mimo sídlo organizace.

⁶⁰ AMALTHEA O.S. *Metodika doprovázení: Podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče*. Chrudim, 2013, s. 9-60.

⁶¹ Nabídka vzdělávání pěstounů na rok 2019 [online]. Praha: EDUPOL, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://www.edupol.cz/o-spolecnosti/aktuality/58-nabidka-vzdelavani-pestounu.html>

Jako doprovodná forma k ostatním seminářům a výjezdům je považováno samostudium doporučené literatury či filmu nebo dokumentu, které má za úkol poskytnout sama organizace. Zdroje k této formě vzdělávání jsou pěstounům doporučeny na základě jejich aktuálních potřeb a v ideálním případě dle jejich vzdělávacího plánu. Tato forma bývá časově omezena na malé množství hodin ročně oproti jiným formám vzdělávání.

Další běžně nabízenou formou je individuální vzdělávání, kterého lze využít pouze za určitých situací a na základě posouzení klíčového pracovníka. Nejedná se tedy o formu vzdělávání, na kterou by tzv. dosáhl každý pěstoun.

Existují organizace, které nabízejí i povinné vzdělávání formou dlouhodobých pobytů, které jsou určeny hlavně pěstounům, kteří nemají tolik času v týdnu a po celý rok. Tyto pobyty jsou obsahem velice podobné víkendovým pobytům a svým rozsahem nepřesáhnou 24 hodin vzdělávání.

Méně častou, ale vzrůstající formou vzdělávání, je e-learning a e-learningové kurzy, kdy pěstouni dostanou přístup k určitým tématům a přednáškám vzdáleně, a tak mohou povinné vzdělávání splnit z jakéhokoliv místa bez vázání se k sídlu organizace a v samotných modulech se mohou libovolně pohybovat a vracet se k tématům, kterým neporozuměli dobře. Každý z modulů je zakončen testem, ověřujícím znalosti nabyté v konkrétním modulu.⁶²

Některé organizace nabízejí svým pěstounům tematické workshopy či besedy, které jsou více interaktivní než samotné přednášky.⁶³

Organizace Cestou necestou nabízí svým pěstounům mezi formami vzdělávání i individuální nebo rodinnou terapii.⁶⁴

Letní dům nabízí svým klientům vzdělávání skrze Videotréning interakcí. Je využíván hlavně při problémech s komunikací v rodině. Videotréner je školený terapeut, který s rodinou pracuje na vytyčeném cíli. Trénink začíná natáčením situace, která je vhodná pro zmapování daného problému, dále trenér na natočeném videu hledá chvíle, kdy pěstounům komunikace s dítětem jde, a naopak, když jim vzájemná komunikace nejde, hledá videotréner momenty, které vedly k těmto komunikačním problémům. Nad chvílemi,

⁶² Povinné vzdělávání pěstounů [online]. Chlumec nad Cidlinou: Podzámčí, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://www.podzamci.cz/povinne%2Dvzdelavani%2Dpestounu/ds-1111/p1=1109>

⁶³ Průběžné vzdělávání [online]. Praha: Barevný svět dětí, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://www.barevnysvetdeti.cz/pro-pestouny/#sekce-prubezne-vzdelavani>

⁶⁴ Vzdělávání pěstounů [online]. Praha: Cestou necestou, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <http://cestounecestou.org/doprovazeni-pestounu/vzdelavani-pestounu/>

které terapeut vybere, pak vede rozhovor s pěstouny a společně hledají cesty k řešení problematických situací. Po společném rozhovoru si terapeut a pěstouni vytyčí drobný úkol, na kterém budou pěstouni s dětmi ve vzájemné komunikaci pracovat do dalšího setkání. Tyto setkání se konají třikrát až sedmkrát do roka.⁶⁵

⁶⁵Vzdělávání pro pěstouny [online]. Praha: Letní dům, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <http://www.letnidum.cz/vzdelavani-pro-pestouny>

5. Povinné vzdělávání pěstounů na úřadu městské části Praha 12

V této kapitole se zaměřím na historii úřadu městské části Praha 12, na historii povinného vzdělávání pěstounů na této městské části a na současný průběh již zmíněného vzdělávání, zároveň popíšu i vzájemnou spolupráci mezi orgánem sociálně-právní ochrany dětí na Praze 12 a organizací Proxima Sociale. Vzhledem k tomu, že bylo velice náročné získat informace z písemných zdrojů, mým hlavním zdrojem k této kapitole je výpověď sociálních pracovníků, které vzdělávání na úřadu městské části Praha 12 organizují, a zároveň mi bude zdrojem i má osobní zkušenost z praxe, tedy to, co jsem byla schopna vypořádat v rámci účasti na každém vzdělávání v roce 2018/2019.

5.1. Historie městské části Praha 12

Městská část Praha 12 se rozkládá na pravém břehu řeky Vltavy a leží mezi městskými částmi Praha 4 a Praha-Libuš. Je tvořena z bývalých samostatných obcí Modřany, Komořany, Cholupice, Točná a Kamýk.⁶⁶

Nejstarší osídlení této oblasti sahá až do 6. století před naším letopočtem, kdy se na středním toku Vltavy usadili nejprve keltské, poté germánské a následně slovanské kmeny. Z tohoto období může pocházet i název obce, ale o to se dodnes přou historikové i jazykovědci. Modřany nemusí být odvozeny pouze od barvy květin či modřínových porostů, ale také může souviset se sochou Morany, která stávala na pohanských pohřebištích. Odvozeninou od jména této sochy nemusí být pouze Modřany, ale také Komořany.⁶⁷

V roce 1968 se k Praze přičlenilo město Modřany, které mělo k sobě připojenou obec Komořany již od roku 1963. Dále v roce 1974 byly do Modřan připojeny Cholupice s osadou Točná a v roce 1989 část sídliště Lhotka a Libuš, pro které se vzal název Kamýk. Městská část Praha 12 má na svém území zhruba 54 tisíc obyvatel a rozkládá se na ploše 2 331 hektarů, to ji řadí mezi největší městské části v Praze. V roce 1991 se městská část Praha 12, ještě jako městská část Praha-Modřany, stala samostatným obvodem a získala

⁶⁶ MČ v současnosti. *Praha12* [online]. Praha: Městská část Praha 12, 2019 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <http://www.praha12.cz/mc-rozvoj/ds-1126/p1=1535>

⁶⁷ Historie městské části. *Praha12* [online]. Praha: Městská část Praha 12, 2019 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <http://www.praha12.cz/historie%2Dmestske%2Dcasti/d-7358/p1=63529>

tak pravomoci obvodu. Od komunálních voleb v listopadu 1994 je tato městská část Prahou 12.⁶⁸

5.2. Odbor sociálních věcí – oddělení péče o rodinu a děti

Oddělení péče o rodinu a děti řeší hlavně problematiku dětí, pocházejících z neúplných rodin, zastupování dětí, které nemohou zastoupit jejich rodiče, nedostatečnou péčí o dítě, problematiku zneužívaného, zanedbávaného a týraného dítěte a v neposlední řadě náhradní rodinnou péči. Toto oddělení poskytuje poradenskou pomoc nebo zprostředkovává odbornou pomoc na jiných pracovištích, dále provádí šetření situace dítěte, vykonává úkony spojené s funkcí opatrovníka, zastupuje zájmy dítěte, vyhledává děti ohrožené týráním, zneužíváním nebo zanedbáváním a podává podněty k zahájení trestního stíhání osob zodpovědných za výchovu dítěte. Dále také v rámci výkonu své práce sleduje vývoj dětí, umístěných v náhradních rodinách, a spolu s Magistrátem hlavního města Prahy působí při organizování náhradní rodinné výchovy.⁶⁹

5.3. Proxima Sociale o.p.s.

Tato organizace vznikla v roce 1993 a v roce 1995 na Praze 12 zahájila činnost komunitního centra Krok. V roce 1997 zde pak zahájila probační a resocializační program s klubem Garáž, který zároveň sloužil jako zázemí pro terénní pracovníky. Rok 1998 byl pro Proxima Sociale ve znamení přijímání prvních matek s dětmi do azylového bytu. Od roku 2000 se organizace rozšiřuje i na Jižní Město, dále pak do Radotína, Velkou Ohradu, na Prahu 9, Prahu 13, Prahu 2, Prahu 4, Prahu 15 a do Mladé Boleslavi. V roce 2003 se organizace zapojila do iniciace procesu komunitního plánování sociálních služeb na Praze 12. V roce 2006 začala Proxima Sociale o.p.s. spolupracovat s Asociací občanských poraden a VOŠ sociální JABOK.⁷⁰

Posláním organizace je zvyšovat kvalitu života občanů a pomoci jim překonat nepříznivé životní situace. Cílem je potom poskytovat specifické typy sociálních služeb, především komunitního a nízkoprahového charakteru, dle potřeb cílových skupin v místě působení, zvyšovat kvalitu poskytovaných sociálních služeb, spolupracovat s regiony své

⁶⁸ MČ v současnosti. *Praha12* [online]. Praha: Městská část Praha 12, 2019 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <http://www.praha12.cz/mc-rozvoj/ds-1126/p1=1535>

⁶⁹ Oddělení péče o rodinu a děti. *Praha12* [online]. Praha: Městská část Praha 12, 2014 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <http://www.praha12.cz/oddeleni%2Dpece%2Do%2Drodinu%2Da%2Ddeti/d-4629/p1=64133>

⁷⁰ Historie. Proxima Sociale [online]. Praha: Proxima Sociale [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <http://www.proximasociale.cz/proxima-sociale/o-nas/historie/>

působnosti, vytvářet programy dle poptávky místní komunity, rozvíjet fenomén dobrovolnictví v oblasti sociálních služeb a rozvíjet mezinárodní spolupráci v rámci svého působení. Cílovými skupinami Proxima Sociale jsou neorganizované děti a mládež, mladiství pachatelé trestné činnosti, děti s odlišným mateřským jazykem, matky a rodiny s dětmi, občané s potřebou odborného sociálního poradenství a občané s potřebou krizové pomoci.⁷¹

Na Praze 12 poskytuje organizace služby občanské poradny, krizovou pomoc, azylový byt, podporu rodiny, nízkoprahové služby pro děti a mládež, nízkoprahový klub Krok a terénní program. Celkově zde tedy Proxima Sociale o.p.s. poskytuje sociální a výchovně vzdělávací služby dětem, mládeži, dospělým a rodinám s dětmi.⁷²

5.4. Historie a vznik povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12

Počátky povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12 souvisely s novelou zákona O sociálně-právní ochraně dětí, která nově určovala pěstounům povinnost uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče. Většina pěstounů tak v té době uzavřela zmíněnou dohodu s orgánem sociálně-právní ochrany dětí na Praze 12, z toho pak vyplývala zákonná povinnost pro tento orgán zajistit povinné vzdělávání pro pěstouny, kteří s nimi dohodu uzavřeli. Většina stávajících pěstounů na Praze 12 neměla zájem o uzavření dohody o výkonu pěstounské péče s nějakou jinou organizací, ale právě s orgánem sociálně-právní ochrany na Praze 12. Bylo to z toho důvodu, že pěstouni se s pracovníky znali již z předchozí spolupráce a vybudovali si s nimi vztah, kde panovala vzájemná důvěra. Pracovníci pak stáli před různými možnostmi, jak vzdělávání zajistit. Mezi tyto možnosti patřilo např. zajištění vzdělávání na klíč od jiné organizace nebo individuální plánování kurzů s každým pěstounem zvlášť případně využití nabídky jiných organizací, které se v té době začaly etablovat.

Tyto organizace dříve existovaly a věnovaly se pěstounství a poradenství pěstounům nepovinně, vyhledávaly pěstouny a dělaly tzv. kampaně na nábor nových pěstounů. Pěstouni před novelou zákona v těchto organizacích mohli absolvovat vzdělávání, ale čistě na bázi dobrovolnosti. Zároveň se zmíněné organizace většinou primárně zaměřovaly na tzv. zprostředkované pěstouny. Na základě zkušeností a praxe

⁷¹ O nás. Proxima Sociale [online]. Praha: Proxima Sociale [cit. 2019-04-20]. Dostupné z:

<http://www.proximasociale.cz/proxima-sociale/o-nas/>

⁷² Proxima Sociale o.p.s. Praha 12 [online]. Praha: Městská část Praha 12 [cit. 2019-04-20]. Dostupné z:

<http://www.praha12.cz/proxima-sociale-o-p-s/d-4418>

doprovázení organizací se zjistilo, že by bylo přínosné, aby vzděláváním procházeli i pěstouni, kteří mají v péči příbuzné děti, z toho důvodu to bylo zavedeno i do novely zákona O sociálně-právní ochraně dětí. Před zavedením této skutečnosti do zákona, nebylo vůbec jisté, že budou moci být prarodiče dětí jejich pěstouny, nakonec byla tato varianta zamítnuta a prarodičům bylo pěstounství povoleno.

Většina orgánů sociálně-právní ochrany dětí si vzdělávání zajistila externě nebo využila nově se tvořící sítě doprovázejících organizací. Díky dobré komunitní propojenosti na Praze 12, měl vedoucí Odboru sociálních věcí na Praze 12 zájem, aby vzdělávání vedl samotný orgán sociálně-právní ochrany dětí. Zároveň vize tehdejšího vedoucího kvůli změnám, které byly pro pěstouny obtížně přijatelné a vytvářely nechuť k povinnému vzdělávání, byla, aby právě toto vzdělávání bylo pro pěstouny co nejpříjemnější a v co nejvíc přátelském a bezpečném prostředí. Současně se jevilo jako přínosné zahájit spolupráci s organizací Proxima Sociale o.p.s., která by během povinného vzdělávání pěstounů zajistila dohled a program dětem, o které pěstouni pečují. Jako ideální se jevilo konat vzdělávání ve středu a v sobotu a umožnit tak pěstounům, kteří chodí do zaměstnání, vzdělávání se také účastnit. Tato skutečnost umožnila pěstouny rozdělit cca na polovinu, a tím poskytla i možnost lektorům k lepší práci se skupinou, vzhledem k počtu účastníků.

V prvním roce využívali pracovníci z velké části vlastní zdroje, kdy prvotní seminář vysvětloval novelu zákona a jak se tato novela promítne do života pěstounů. Na přednáškách se v prvním roce podíleli hlavně pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí na Praze 12 a zčásti i pracovníci organizace Proxima Sociale o.p.s. Většina témat v prvním roce povinného vzdělávání byla jak na orgánech sociálně-právní ochrany dětí, tak v doprovázejících organizacích velice podobná.

5.5. Průběh povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12

Povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12 se v současné době účastní 33 pěstounů, z toho 32 pěstounů jsou příbuznými dítěte, které mají v pěstounské péči, a jeden pěstoun je tzv. zprostředkovaný. Po prvním ročníku vzdělávání se každý rok, při tvorbě vzdělávacího plánu na další období, přihlíží k přáním a potřebám pěstounů. Vzdělávání probíhá v Domě dětí a mládeže Modřany, konkrétně v prostorách divadelního sálu Na Cikorce. Uskutečňuje se ve středu a v sobotu. Pěstouni si na začátku zvolí, ve který den budou vzdělávání absolvovat. Přednášky probíhají v období od října do června v dopoledních hodinách. Za každý vzdělávací rok absolvují pěstouni šest přednášek na vybraná témata. Témata, o které mají pěstouni zájem pracovníci zjistí z evaluačních dotazníků, které pěstouni vyplňují vždy na konci vzdělávání pro daný ročník. Zároveň,

když pracovníci vybírají lektory na vzdělávání, seznamují se i s nabídkami témat od jednotlivých organizací a pokud zjistí, že by nějaké z témat bylo přínosné pro jejich pěstouny, zařadí jej do ročního plánu také. Před začátkem první přednášky dostanou pěstouni na přelomu srpna a září pozvání na vzdělávání, které obsahuje i vzdělávací plán na celý rok, se všemi daty přednášek. V tu chvíli mají možnost, pokud zjistí, že jim nějaké téma nevyhovuje, sejít se se svým klíčovým pracovníkem a společně najít vhodnější přednášku či pobyt, který bude pro daného pěstouna přínosnější a orgán sociálně-právní ochrany dětí Praha 12 toto vzdělávání samozřejmě bude financovat. Odchýlení nebo nesouhlas pěstounů s jednotlivými tématy se ale prakticky neděje – je to pravděpodobně z toho důvodu, že skupina pěstounů, účastníků se povinného vzdělávání na Praze 12, je zaměřena na podobnou tematiku. Většinou, až na drobné výjimky, se jedná o prarodiče, kteří se starají o vnoučata různého věku, a spojuje je podobný problém, nejčastěji nějaký druh závislosti jejich vlastních dětí. Pěstounům je opakovaně nabízena možnost uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče i s jinými doprovázejícími organizacemi. Další možností, kterou pěstouni s uzavřenou dohodou o výkonu pěstounské péče s Městskou částí na Praze 12 mají, je individuální forma vzdělávání, kdy je možné toto vzdělávání absolvovat na dálku, kdy pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí získávají od lektorů prezentace z daných lekcí a poskytují je právě pěstounům, kteří využívají individuální formu povinného vzdělávání. Dále pak mají tito pěstouni, ale i pěstouni, kteří individuální formu vzdělávání nepotřebují, možnost využít odborně zásobenou knihovnu a filmotéku orgánu sociálně-právní ochrany dětí na Praze 12, která obsahuje knihy a filmy týkající se témat, se kterými se pěstouni v průběhu výkonu péče o svěřené děti mohou setkat. Zároveň jak knihovna, tak filmotéka obsahuje i materiály pro samotné děti, které se zaměřují na situace, které budou tyto děti v průběhu svého života řešit. Některé ze zdrojů v knihovně i filmotéce získali pracovníci od samotných lektorů, kteří z těchto zdrojů čerpali při tvorbě svých přednášek.

Pěstouni si za dobu docházení na povinné vzdělávání vytvořili velice důvěrnou skupinu, ve které se nebojí vzájemně sdílet své zkušenosti s výkonem pěstounské péče, vzájemně se tedy znají, důvěřují si a vytvářejí si svou komunitu. Zároveň mají povinnost podepsat mlčenlivost, která je součástí docházkové listiny, a tím pádem zákaz vynášení veškerých citlivých informací, které na vzdělávání zazní.

V rámci vzdělávání pěstounů je zajištěno i hlídání dětí, a to právě organizací Proxima Sociale s dětmi absolvuje aktivity, které by pěstouni, s ohledem na svůj věk, s dětmi již pravděpodobně nezvládli. Zároveň mají tyto děti možnost se v Proxima Sociale

pravidelně jednou týdně skupinově setkávat. Toto setkávání je určeno právě pro děti umístěné v pěstounské péči a tyto děti zde mají také možnost vzájemně sdílet své radosti a strasti, které tato forma péče přináší. Děti ve skupině jsou rozděleny ještě na dvě části, na mladší školní děti a starší školní děti. O letních prázdninách mají děti navštěvující tuto skupinu možnost jet i na letní tábor pořádaný organizací Proxima Sociale.

orgán sociálně-právní ochrany dětí Praha 12 má totiž s organizací Proxima Sociale o.p.s. uzavřenou dohodu o poskytování určitých služeb pro pěstouny, mezi které patří respitní péče, která probíhá formou letního tábora a programu pro děti v rámci vzdělávání pěstounů a již zmíněná skupina pro děti. Pokud mají pěstouni v péči děti předškolního věku, zajišťují pro ně při vzdělávání pěstounů program samotní sociální pracovníci, kteří se mohou díky tomu s dětmi poznat blíže a navázat určitý vztah, přínosný pak pro práci s danou rodinou.

Pro pěstouny zároveň orgán sociálně-právní ochrany dětí Praha 12 poskytuje externí rodinné poradenství, které mohou v případě potřeby využít přímo na adrese orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kam poradce na pracoviště dochází pravidelně jednou týdně.

Zároveň orgán sociálně-právní ochrany dětí na Praze 12 poskytuje svým pěstounům i poradenství u protidrogového koordinátora, takže mají pěstouni možnost konzultovat určité záležitosti i s tímto pracovníkem.

Na závěr každého vzdělávacího úseku, tedy každý rok, získají pěstouni certifikát o absolvování povinného vzdělávání s potvrzeným počtem absolvovaných hodin a také evaluační dotazník, kde mají pěstouni možnost vyjádřit svou spokojenost či nespokojenost s dosavadním vzděláváním a zároveň svá přání a potřeby témat na další vzdělávací rok.

Každý rok je prvním setkáním organizační schůzka, při které se pěstouni dozvědí o službách, které mohou využívat, dále jsou zde prezentovány organizace, které se věnují náhradní rodinné péči a pracovníci Úřadu práce pěstounům připomínají, jakou finanční podporu mohou využívat. V letošním roce, tedy v období říjen 2018 až červen 2019, se vzdělávání konalo na témata „První pomoc“ kde se lektorka věnovala praktickým věcem při první pomoci hlavně u dětí, „Bez vztahu nelze vychovávat“ - zde se řešila hlavně porucha attachmentu⁷³, „Jak nastavovat dítěti hranice při používání elektroniky“ - zde lektorka ukazovala, jak může fungovat závislost dětí na elektronice a jak se závislostí pracovat či ji předcházet. „Jak vychovávat pubertáky“ - lekce byla zaměřena na rozdíly v myšlení a chování mezi chlapci a dívkami, jak s těmito rozdíly pracovat, jak se všechny

⁷³ porucha tvorby citové vazby

tyto difference při pubertě stupňují a jak na to z pohledu rodiče reagovat, posledním tématem byl „Kontakt dítěte v pěstounské péči s jeho biologickou rodinou“.

6. Analýza kladů a záporů povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12

Mým hlavním cílem v této bakalářské práci je zjistit, jaké jsou klady a jaké jsou zápory povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12 z pohledu pěstounů, lektorů a sociálních pracovníků. K zjištění těchto skutečností jsem se rozhodla použít dotazníkové šetření. Na tuto problematiku jsem se zaměřila z pohledu všech účastníků povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12, proto jsem vytvořila dotazníky pro každou skupinu samostatně.

V rámci dotazníkového šetření jsem zjišťovala i odpovědi na hlavní a vedlejší otázky průzkumu, které jsem vymezila v úvodu.

V těchto kapitolách jsou zaznamenány doslovné odpovědi respondentů, tedy včetně zkratk a gramatických chyb. Odpovědi respondentů jsou v textu uvedeny uvozovkami.

6.1. Dotazníkové šetření

Dotazník patří k nejužívanějším technikám a výzkumným nástrojům sběru dat. Většinou se jedná o soubor předem připravených otázek, na které respondent⁷⁴ odpovídá písemně. Převážně se tato metoda využívá při sběru dat hromadné povahy, tudíž je prostřednictvím dotazníku možné získat údaje od velkého množství respondentů za poměrně krátký časový úsek. Tento způsob sběru dat bývá aplikován jak při kvalitativním přístupu, kdy je většinou doplňkem např. k rozhovoru, tak při kvantitativním přístupu, kdy se zpravidla jedná o hlavní výzkumný nástroj. Dotazník je výhodným nástrojem ke sběru dat s ohledem na velikost vzorku respondentů, efektivnost nákladů, snazší kvantifikovatelnost dat, možnosti podrobnější statistické analýzy výsledků, možnost objektivnějšího srovnání s jinými průzkumy a výzkumy a větší ochotu respondentů odpovídat vzhledem k anonymitě. Zároveň nevýhodou může být omezené množství informací, menší návratnost, riziko nedostatečné reprezentativnosti, nedostatečná kontrola respondentů a jejich dodržování určených podmínek. Otevřené otázky generují velké množství dat, které je složitější na analýzu, nevýhodou může být i nepochopení otázky ze strany respondenta. Co se samotného dotazníku týče, může být tvořen nestrukturovaně, tedy z otevřených otázek, polo strukturovaně, tedy z otevřených i uzavřených otázek, a

⁷⁴ dotazovaná osoba

strukturovaně, tedy pouze z uzavřených otázek. Otázky by měly vyjadřovat to, co chceme zjistit a jaké hypotézy se mají ověřit.⁷⁵

Ve svých dotaznících jsem využila polo strukturované metody, tedy část otázek v dotazníku je uzavřená a část otázek je otevřená. Otevřené otázky jsem použila z toho důvodu, abych mohla dát respondentům prostor svobodně vyjádřit svůj názor, aniž bych mu nějaké možnosti podsouvala.

Struktura dotazníku musí vždy obsahovat úvodní část, kde je respondentovi sdělen účel a význam dotazníku, dále obsahuje pokyny, jakým způsobem má respondent dotazník vyplnit. V další části nalezne respondent samotné výzkumné otázky, následně by mělo zaznít i poděkování a do kdy má daný člověk dotazník vyplnit a případně kam má dotazník odeslat.⁷⁶

V rámci průzkumného šetření je třeba dodržovat etické zásady. Etika se týká každého z nás, ať už obecně nebo profesně. Tuto skutečnost si musí uvědomovat i člověk, který tvoří průzkum či výzkum, je nutné si uvědomit nepřijatelnost vyrábění umělých dat, plagiátorství nebo nespravedlivé kritiky práce ostatních. Je potřeba dodržovat zásady, které rozlišují mezi správným a nesprávným výzkumem či průzkumem. Mezi nepřijatelné se řadí využívání jedinců bez jejich svolení a bez jejich vědomí, nucení ke spolupráci, zamlčování účelu průzkumu nebo jiná lest na účastníky, dotýkání se důstojnosti zúčastněných osob, vystavování účastníků stresu, porušování jejich práv a soukromí nebo bránění některým účastníkům získat určité výhody. Je důležité, aby byl průzkum nebo výzkum zcela legální dle platného práva. Nutností je i získání poučeného souhlasu všech účastníků, tento bod může být sporný u osob se specifickými problémy, např. u duševně handicapovaných osob. Zásady, které by měl organizátor šetření zohlednit při své práci, jsou možnost přístupu do terénu, dohoda a informování účastníků, získání povolení ke zkoumání určitých dokumentů, diskuzi o výsledcích s účastníky, získání povolení pro prezentaci šetření, utajení citlivých osobních informací, dohoda o publikaci šetření a uchování dat i hrubých dat. Tyto etické principy jsou veřejné a závazné a všichni účastníci šetření o nich musí být poučeni a souhlasit s nimi dříve, než samotné šetření začne.⁷⁷

⁷⁵ EGER, Ludvík a Dana EGEROVÁ. *Základy metodologie výzkumu*. 2. přepracované a rozšířené vydání. V Plzni: Západočeská univerzita, 2017, s. 90-97. ISBN 978-80-261-0735-4.

⁷⁶ EGER, Ludvík a Dana EGEROVÁ. *Základy metodologie výzkumu*. 2. přepracované a rozšířené vydání. V Plzni: Západočeská univerzita, 2017, s. 109-110. ISBN 978-80-261-0735-4.

⁷⁷ HENDL, Jan. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. 4., rozš. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 29-30. ISBN 978-80-262-0200-4.

6.2. Realizace dotazníkového šetření

V rámci šetření na téma klady a zápory povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12 jsem se zaměřila na všechny účastníky a rozhodla jsem se proto vytvořit tři typy dotazníků, každý typ pro jednu skupinu účastníků, tedy pro pěstouny, lektory a sociální pracovníky. Hlavní otázky, které definují celý koncept dotazníku i šetření jsem položila všem účastníkům stejné, kdežto vedlejší otázky, sloužící ke specifikaci a doplnění otázek hlavních, se pro každou skupinu mírně liší. Otázek bylo 9-11, dle skupiny, pro kterou byl dotazník tvořen, a zaměřovaly se na délku spolupráce na vzdělávání pěstounů na Praze 12, na zkušenosti dotazovaných se vzděláváním pěstounů u jiných organizací a na klady a zápory tohoto vzdělávání. Ukázky samotných dotazníků, kde je možné všechny otázky prostudovat, přikládám do přílohy.

Dotazníky jsou zcela anonymní, respondenti je vyplňovali dobrovolně a byli seznámeni s tím, že jejich odpovědi budou zpracovány pouze za účelem této bakalářské práce.

Dotazníky pro lektory jsem shromažďovala v období leden až duben 2019, kdy jsem lektorům dotazníky fyzicky rozdávala a jeden jsem zaslala prostřednictvím e-mailu. Takto jsem rozdala a poslala celkem šest dotazníků, vyplněných se zpět vrátilo také šest.

Dotazníky pro sociální pracovníky jsem rozdávala pouze ve fyzické podobě. Jejich shromažďování probíhalo v rámci dubna 2019 a rozdala jsem je pouze sociálním pracovníkům úřadu městské části Praha 12, kteří se na povinném vzdělávání přímo podílí. Dotazníků jsem rozdala pět a stejné vyplněné množství jsem získala i zpět.

Co se dotazníků pro pěstouny, účastníky se povinného vzdělávání na Praze 12, týče, zde jsem rozdávala dotazníky ve fyzické podobě v dubnu 2019, kdy jsem dohromady rozdala 24 dotazníků a vyplněné se zpět vrátilo stejné množství.

6.3. Výsledky dotazníkového šetření

V této podkapitole se zaměřím na výsledky samotného dotazníkového šetření a interpretaci odpovědí jak na hlavní, tak na vedlejší výzkumné otázky. Zároveň tuto interpretaci rozdělím na tři části dle skupiny dotazovaných.

6.3.1. Pěstouni

„Jak dlouho jste pěstounem/pěstounkou?“

Rozpětí odpovědí bylo veliké-od dvou do patnácti let, nejvíce pěstounů vykonává svou funkci po dobu sedmi let.

„Jak dlouho se účastníte povinného vzdělávání na ÚMČ Praha 12?“

Odpovědi byly v rozpětí od půl roku do patnácti let. Nejvíce pěstounů se účastní vzdělávání po dobu šesti let.

„Je Vaší doprovázející organizací pěstounů ÚMČ Praha 12? Pokud ne, kdo je Vaší doprovázející organizací?“

Všichni respondenti odpověděli, že jejich doprovázející organizací je ÚMČ Praha 12.

„Účastnil/a jste se někdy povinného vzdělávání pěstounů mimo ÚMČ Praha 12? Pokud ano, jakou formou vzdělávání probíhalo a co Vám na něm vyhovovalo/nevyhovovalo?“

Jeden respondent neodpověděl, 21 odpovědělo záporně a jeden respondent odpověděl, že se účastnil vzdělávání v organizaci Rozum a cit, s tím, že se jednalo o setkávání příbuzenských pěstounů, což respondentovi nevyhovovalo, protože na sdílení rodinných problémů má své přátele.

„Jaké vidíte klady vzdělávání pěstounů na ÚMČ Praha 12 a proč?“

Šest dotazovaných vidí jako klad vybraná témata, pro pět respondentů je kladem pomoc při výchově a řešení a rozhodování problémů, čtyři respondenti shledávají klady v radách, poučeních a vysvětleních, která vzdělávání přináší. Další čtyři respondenti hodnotí jako klad setkávání, sdílení a porovnání s ostatními pěstouny. Pro tři odpovídající je kladem místo konání. Dva respondenti vidí klad ve vstřícném přístupu a dva odpovídající jako klad považují odbornost a profesionalitu vzdělávání, zatímco jiní dva respondenti shledávají kladně výběr lektorů. Dále jsem po jednom odpovídajícím zaznamenala, jako vidiny kladů, odpovědi: „ano“, „žádné“, „normální“ a „/“.

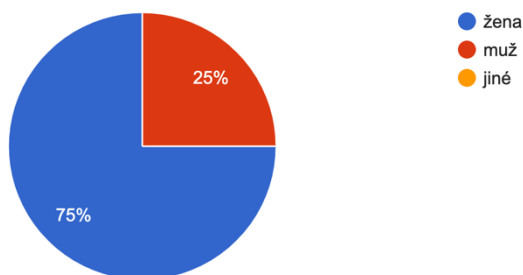
„Jaké vidíte zápory vzdělávání pěstounů na ÚMČ Praha 12 a proč? Co by mohl ÚMČ Praha 12 udělat pro zlepšení?“

Sedm odpovídajících uvedlo, že žádné a čtyři, že zápory nevidí. Dva respondenti uvedli, že neví, stejný počet odpověděl „asi nic“ a dvě odpovědi vypadaly takto „/“. Dále jeden respondent odpověděl na otázku „fakt nenacházím“. Poté následovaly již ojedinělé odpovědi: „zatím jsem se s ničím záporným nesetkala“, „žádné zápory nevidím, snad jen, že se některá témata opakují“, „někdy je špatná slyšitelnost a srozumitelnost jak přednášejících, tak videí“, „možnost spojit přednášky na víkendový pobyt“, „Přijde mi zbytečné vzdělávání, když jsem pěstounem déle. Pochopila bych vzdělávání lidí, kteří nemají děti, eventuelně si berou cizí dítě“.

Dále z dotazníku o respondentech vyplývá, že 75 % z nich jsou ženy a 25% muži.

Pohlaví

24 odpovědí

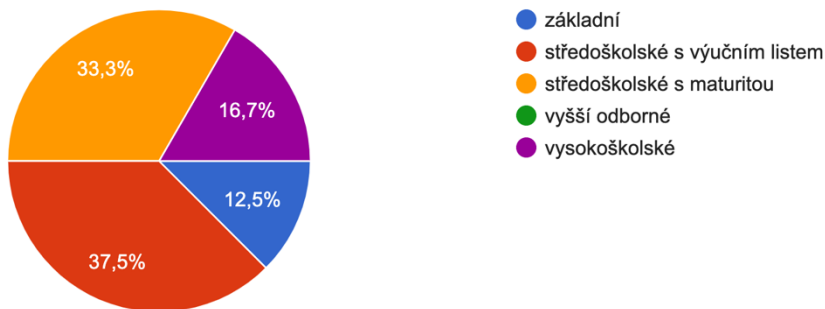
Obrázek č.1: Graf pohlaví - pěstouni (zdroj: vytvořeno autorkou)

Dotázaní jsou ve věku od 29 do 75 let a bydlí v Praze až na jednoho, který uvedl jako bydliště Veselí nad Lužnicí a dva neodpověděli.

Co se týče vzdělání - 12,5 % respondentů má nejvyšší dosažené vzdělání základní, 33,3% středoškolské s výučním listem, 37,5% středoškolské s maturitou a 16,7% vysokoškolské.

Vzdělání

24 odpovědí

Obrázek č.2: Graf dosažené vzdělání – pěstouni (zdroj: vytvořeno autorkou)

Z povolání, která respondenti vykonávají, je nejpočetněji zastoupena odpověď, že jsou již v důchodu, konkrétně tak odpovědělo osm dotazovaných, dva uvedli, že jsou v domácnosti, jeden nechtěl uvést a jeden je nezaměstnaný, ostatní ve svých odpovědích uvádí početnou škálu různých zaměstnání.

6.3.2. Lektori

„Jak dlouho spolupracujete na vzdělávání pěstounů s ÚMČ Praha 12?“

Dva respondenti uvedli, že prvním rokem, další odpověď byla jeden rok, jeden respondent uvedl čtyři roky a zbylé odpovědi byly pět let a šestým rokem.

„Vedete vzdělávání pěstounů i pro někoho jiného než pro ÚMČ Praha 12? Pokud ano, jakou formu vzdělávání organizace využívá a v čem je tato forma lepší/horší než je forma vzdělávání, kterou využívá ÚMČ Praha 12?“

Dva respondenti odpověděli, že ne. Další odpovědi vypadaly takto: „ano; klad - příjemnější prostor“, „Formou komunitní práce - tato forma pracuje s konkrétními potřebami vzdělávání, které vygeneruje komunita pěstounů“, „ano - skupiny, ind. vzd. + PH12 - skvěle organizačně zajištěno“, „ano, lektoruji i jinde - pro různé neziskové i státní organizace, které se zabývají NRP, jsou to např. kluby náhradních rodičů (nově i adoptivních), letní pobyty, víkendové pobyty, přípravy všech náhradních rodičů v systému PRIDE“

„Jaké vidíte záporny vzdělávání pěstounů vedeného ÚMČ Praha 12 a proč? Co by ÚMČ Praha 12 mohl udělat pro zlepšení?“

Tři respondenti odpověděli, že záporny nevidí, jeden odpověděl „spokojenost“, odpovědi dalších dotazovaných jsou tyto: „nemohu se vyslovit, nemám dostatek informací“ a „organizaci a vedení vzdělávání zajišťují stejní lidé, kteří zároveň mají dohled a dozor nad pěstoun. rodinami - může to vést k určité benevolenci v rámci vzdělávání pod dojmem znalostí pozadí rodiny“.

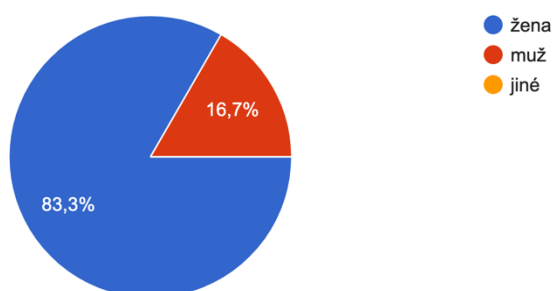
„Jaké vidíte klady na vzdělávání pěstounů pod ÚMČ Praha 12 a proč?“

Dotazovaní odpovídali takto: „snaží se vybírat kurzy, které jsou praktické a mají pozitivní dopad na chod rodiny i v nepříznivé situaci.“, „- milý organizační sbor - vstřícnost organizátorů“, „Dobrá znalost pozadí rodin pěstounů, možnost modifikovat vzděl. dle potřeb většiny, lidský přístup“, „nemohu se vyslovit, nemám dostatek informací“, „organizace - zázemí, péče o pěstouny (občerstvení, hlídání dětí)“, „velmi oceňuji celkový způsob práce pracovníků ÚMČ Praha 12, je znát, že mají o klienty zájem, znají je, mají navázanou důvěru“.

Další informace z dotazníku, získané o respondentech, jsou: 83,3 % z nich jsou ženy a 16,7% muži.

Pohlaví

6 odpovědí

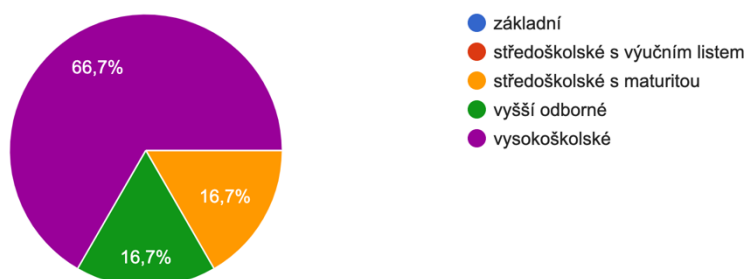
Obrázek č.3: Graf pohlaví - lektori (zdroj: vytvořeno autorkou)

Dotázaní jsou ve věku od 35 do 60 let, jako bydliště uvádí Prahu.

Z 16,7 % mají nejvyšší ukončené vzdělání středoškolské s maturitou, z 16,7% vyšší odborné a z 66,7% vysokoškolské.

Vzdělání

6 odpovědí

Obrázek č.4: Graf dosažené vzdělání - lektori (zdroj: vytvořeno autorkou)

Co se povolání týče, jedná se o lektory, psychology, terapeuty, speciální pedagogy, supervizory, protidrogové koordinátory a sociální pracovníky.

6.3.3. Sociální pracovníci

„Jak dlouho se účastníte vzdělávání pěstounů na ÚMČ Praha 12?“

Pět účastníků dotazníkového šetření šest let, jeden účastník odpověděl více než jeden rok.

„Jste přítomný/na vzdělávání pěstounů od jeho vzniku na ÚMČ Praha 12?“

Tři respondenti odpověděli, že ano, jeden byl přítomen nepravidelně a jeden od vzniku vzdělávání pěstounů na ÚMČ Praha 12 nebyl přítomen.

„Podílel/a jste se někdy na jiném vzdělávání pěstounů, než na ÚMČ Praha 12?“

Všichni respondenti odpověděli, že se na jiném vzdělávání pěstounů, než na ÚMČ Praha 12 nepodíleli.

„Jaké vidíte u vzdělávání pěstounů na ÚMČ Praha 12 klady a proč?“

Odpovědi vypadaly takto: „- stabilní skupina, která již mezi sebou navázala vztahy - dobrá, blízká lokalita pro pěstouny - velmi dobré prostředí - pěstouni se mohou spolupodílet na obsahu seminářů pro příští rok“, „Jsme v kontaktu s pěstouny a lépe jim rozumíme; vzděláváme se současně s nimi; pokud jsou přítomny děti, lépe je poznáme (při hře)“, „Společné setkávání pěstounů. Velmi citlivě vybíraná témata přímo cílená na potřeby pěstounů. Výborná organizace, kulturní prostředí. Možnost setkání pracovníků náhradní rodinné péče a pěstounů. Dále výlety pro děti.“, „- informovanost - předávání informací, aktualizací nových trendů - vzdělávací - pěstouni mají jedinečnou příležitost zvýšit svoji rod. kompetenci, zvládat náročné situace - sdílení s ostatními - už jenom samotná možnost sdílet pocity s ostatními pěstouny“, „Probíhá přímo v obvodu MČ Praha 12 - je všem pěstounům dobře dostupné, zázemí ve kterém probíhá (prostor), spolupráce s Proximou Sociale, která během vzdělávání zajišťuje program pro děti pěstounů (různé výlety a akce). Možnost podílet se na výběru témat a lektorů (dle potřeb pěstounů, dle kvality přednášejících). Klady vidím rovněž v tom, že vzdělávání probíhá ve skupině pěstounů, která se již dobře zná (důvěřuje si) a své názory a pocity může otevřeně sdílet i s ostatními. Možnost pořízení vhodné literatury pro individuální vzdělávání pěstounů (tzv. knihovna pro pěstouny). Pěstouni mají možnost zapůjčení jednotlivých knih přes svého klíčového pracovníka.“

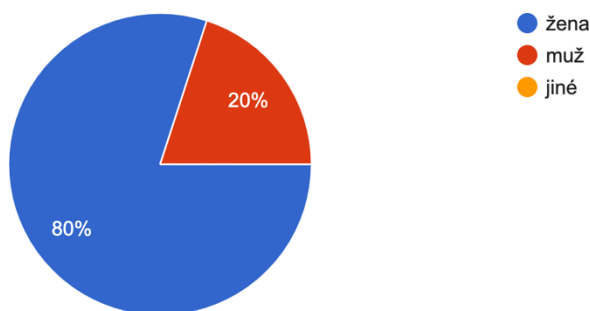
„Jaké vidíte u vzdělávání pěstounů na ÚMČ Praha 12 zápory a proč?“

Od respondentů jsem získala následující odpovědi: „- málo možností jiných forem vzdělávání (e-learning, víkendový pobyt) - posílit kapacitu svých zaměstnanců v NRP“, „Kdybychom nebyly tak unavené a mohly zaplatit asistenty; bylo by pěkné mít v nabídce vzdělávací výjezdový víkend i s dětmi“, „nevidím zápory“, „/“, „Příprava , celkové zajištění i samotná přítomnost na vzdělávání je časově náročná (zejména ta sobotní) - znamená práci navíc a další přetížení sociálních pracovníků. Zlepšením by bylo navýšení jejich počtu. K průběhu vzdělávání chybí podrobná metodika. Někteří pěstouni se vzdělávání v potřebném počtu hodin neúčastní, což znamená pro sociálního pracovníka další práci navíc - doporučení semináře mimo MČ Praha 12, doporučení vhodné literatury nebo filmu vztahujícímu se k vybranému tématu a následná reflexe.“

Dotazovaní jsou z 80% ženy a z 20% muži.

Pohlaví

5 odpovědí

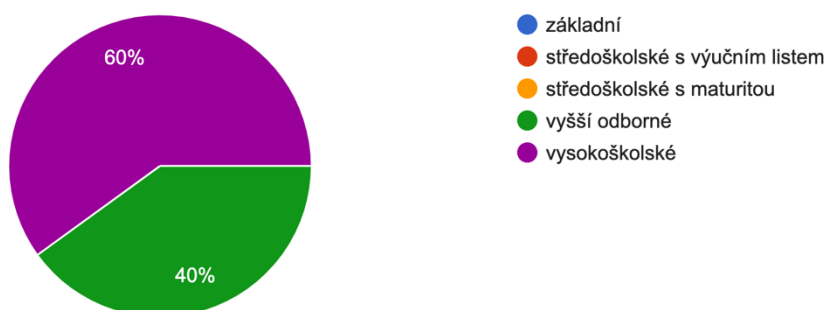
Obrázek č.5: Graf pohlaví – sociální pracovníci (zdroj: vytvořeno autorkou)

Respondenti jsou ve věku od 38 do 55 let s bydlištěm v Praze.

Ze 40 % se jedná o lidi s nejvyšším dosaženým vzděláním vyšším odborným a z 60 % vysokoškolským.

Vzdělání

5 odpovědí

Obrázek č.6: Graf dosažené vzdělání – sociální pracovníci (zdroj: vytvořeno autorkou)

Profesí se jedná o sociální pracovníky, dva z respondentů jsou na vedoucích pozicích.

6.4. Shrnutí výsledků dotazníkového šetření

V této podkapitole popisují, jakých poznatků bylo v rámci dotazníkového šetření dosaženo a to, jak tyto poznatky naplnily cíl práce.

Z předešlé podkapitoly lze vyčíst odpovědi všech tří skupin dotazovaných, jedná se o pěstouny, lektory a sociální pracovníky. Všem byly položeny stejné hlavní výzkumné

otázky, jejichž účelem, resp. účelem odpovědi na tyto otázky, bylo dosáhnout cíle celé této práce. V rámci vedlejších otázek dotazníkového šetření jsem měla možnost zjistit, že většina respondentů má se vzděláváním pěstounů nebo pěstounstvím samotným poměrně dlouhou praxi, velká část z dotázaných je vzdělávání pěstounů na Praze 12 přítomna od jeho vzniku.

Jaké tedy vidí respondenti klady povinného vzdělávání pěstounů na ÚMČ Praha 12? Jsou jimi profesionální organizace vzdělávání a jeho lokalita. Dále je pro většinu respondentů kladem výběr témat přednášek a jejich přínos pro pěstouny. Velký klad vidí dotázaní i v možnosti setkávání se a sdílení mezi pěstouny, ale i mezi pěstouny a sociálními pracovníky. V těchto bodech se většina respondentů ze všech skupin shoduje. Dále si potom zejména lektori cení vazeb a vztahů mezi pěstouny a sociálními pracovníky. Vzhledem k tomu, že v rámci plnění své praxe a sledování povinného vzdělávání pěstounů na ÚMČ Praha 12 pro účely své bakalářské práce, jsem měla možnost poznat, jak vzdělávání pěstounů na Praze 12 funguje, mohu potvrdit, že je na pěstounech patrný důvěrný vztah, který mají nejen mezi sebou, ale i se sociálními pracovníky. Sociální pracovníci pak shledávají navíc jako klad i zajištění programu pro děti svěřené pěstounům do péče v době vzdělávání. Jeden respondent měl možnost srovnání vzdělávání na Praze 12 se vzděláváním v jiné organizaci, kde jako zápor na vzdělávání mimo Prahu 12 shledával pravidelné setkávání pěstounů, kde si vzájemně svěřovali rodinné záležitosti a problémy, což dotazovanému nevyhovovalo a v rámci povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12 se s touto, jemu nevyhovující, formou nesetkává.

Zápory vzdělávání pěstounů na ÚMČ Praha 12 většina respondentů nevidí. Jestliže ano, nejvíce se shodují v tom, že vzdělávání chybí další formy, konkrétně forma víkendového pobytu. Tento zápor uvedli jak pěstouni, tak i samotní sociální pracovníci. Sociální pracovníci se zároveň v rámci odpovědi na tuto otázku shodují v tom, že jsou přetížení a pociťují únavu z důvodu nízké kapacity zaměstnanců v rámci náhradní rodinné péče na ÚMČ Praha 12 a řešením obou záporů by bylo možné tyto kapacity navýšit. Je pro mne velice zajímavým poznatkem, že na rozdíl od sociálních pracovníků, přímo organizujících vzdělávání, vedoucí sociální pracovníci žádné zápory neshledávají. Co se týče problematiky úzkého výběru z forem vzdělávání pěstounů, sociální pracovníci pěstounům velice často připomínají i možnosti jiných doprovázejících organizací, které pěstouni mohou využít. Organizace pak mezi nabízenými formami vzdělávání mají velice často i víkendové pobyty, což vyplývá i ze třetí kapitoly této práce, je ale pochopitelné, že pro pěstouny, účastníci se vzdělávání na Praze 12, je příjemnější být v prostředí skupiny,

ve kterou již vložili důvěru, je jim známá a oni jsou zase známí skupině. Objevil se i názor, který rezonuje s drobnými problémy při vzniku povinného vzdělávání, uvedl ho jeden z dotazovaných v rámci skupiny pěstounů. Jedná se o vyjádření nesouhlasu se vzděláváním jako takovým, protože dotyčný respondent je pěstounem již dlouho a má zkušenosti, proto necítí potřebu být dále vzděláván. Podobný názor panoval mezi většinou pěstounů v době, kdy bylo jejich vzdělávání uzákoněno jako povinné. Ze strany sociálních pracovníků je vadou i chybějící podrobná metodika k průběhu vzdělávání.

Z mých osobních zkušeností i z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že pěstouni a lektoři vidí na vzdělávání na Praze 12 většinou klady a minimum záporů, sociální pracovníci byly u zodpovídání obou otázek vyváženější. Má úvaha je tedy taková, že pěstouni a lektoři jsou se vzděláváním, jeho formami a organizací spokojeni a nemají potřebu něco zásadně měnit, tudíž sociální pracovníci, kteří vzdělávání vedou, odvádí v jejich očích velice dobrou práci a je logické, že pokud pracovníkům na dobře odvedené práci záleží, vidí zde i prostor na zlepšení a zdokonalování.

Domnívám se, že z odpovědí na hlavní otázku dotazníkového šetření, tedy jaké jsou klady a zápory povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12 z pohledu všech zúčastněných, lze vyvodit převažující množství kladů, a to od profesionální organizace a prezentace sociálních pracovníků i lektorů, sdílení a setkávání pěstounů, příjemných prostor, zajištění programu pro děti až po cenné a přínosné rady pro různé životní situace. Zápory se vyskytují v podstatně menším množství než klady. Nejvýraznějším záporem je nedostatečné personální obsazení oddělení péče o rodinu a děti a s tím související absence nabídky jiných forem povinného vzdělávání, nežli jsou přednášky, individuální vzdělávání a vzdělávání pomocí literatury a filmů.

Jako hlavní otázku průzkumu jsem si stanovila, zda jsou všichni účastníci s povinným vzděláváním pěstounů na Praze 12 spokojeni. Z výsledků dotazníkového šetření usuzuji, že účastníci jsou s povinným vzděláváním pěstounů na Praze 12 spokojeni. Je tomu tak z důvodu, že většina respondentů neuvedla žádné zápory tohoto vzdělávání a v otázce kladů neodpověděli pouze dva ze všech dotázaných. Za vedlejší otázky jsem si zvolila tyto, jsou účastníci povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12 spokojeni se zvolenými tématy. Dle odpovědí dostupných z dotazníkového šetření, usuzuji, že účastníci jsou spokojeni se zvolenými tématy. Jsou účastníci povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12 spokojeni s prostory, kde se vzdělávání odehrává? Z reakcí v dotazníkovém šetření lze vyvodit, že prostory zvolené pro povinné vzdělávání pěstounů na Praze 12 jsou více než vyhovující. Jsou účastníci povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12 spokojeni

s vybranými lektory? Na tuto otázku zní, dle mého názoru, odpověď ano, účastníci jsou s výběrem lektorů spokojeni, zvláště pak pro jejich odbornost a přístup k samotným přednáškám.

7. Závěrečná diskuze

Při povinném vzdělávání pěstounů na Praze 12 vybírají lektori nejčastěji metodu prezentace, jíž někdy doplňují o metodu diskuze nebo řešení modelové situace. Přednáška na Praze 12 zpravidla netrvá déle než čtyři hodiny. Obsah a zaměření vzdělávání by měl dle vyhlášky č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí zajistit zvyšování znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě.⁷⁸ Povinné vzdělávání pěstounů na Praze 12 toto naplňuje, důkazem jsou odpovědi pěstounů na otázky z dotazníkového šetření, kde jako klady uvádějí pomoc při výchově a při řešení problémů a rozhodování, pro pěstouny jsou také velice přínosné rady a vysvětlení, se kterými je vzdělávání seznamuje. Vzdělávání se má dále týkat zvyšování dovedností a schopností v oblasti poskytování péče při změnách spojených se vzděláváním nebo vývojovými fázemi dítěte, zvládání krizových situací, návrat dítěte do původní rodiny a přechod do náhradní rodiny a také na přípravu dítěte na osamostatnění se související zletilostí a odchodem z náhradní péče, s ohledem na věk dítěte a jeho vývojové a sociální potřeby.⁷⁸ Příkladem toho, že na Praze 12 jsou zmíněná témata implementována do vzdělávacího plánu, může být i vzdělávací plán a témata v něm obsažena. Vzdělávací plán na rok 2018/2019 přikládám v příloze.

Odpověď na hlavní otázku mého průzkumu vychází z dotazníkového šetření a vypovídá o spokojenosti účastníků s povinným vzděláváním pěstounů na Praze 12. Účastníci jsou dále spokojeni i s výběrem témat a lektorů pro jednotlivé přednášky. Účastníci zároveň považují za vhodné i prostory, kde vzdělávání probíhá.

Důvodů, proč výsledky dotazníkového šetření sdělují právě zjištěné informace, může být několik. Jedním z nich je použití otevřených otázek, touto metodou dávám respondentům možnost se svobodně vyjádřit, zároveň se mohou dotazovaní bez kontroly odchýlit od odpovědi na danou otázku nebo mohou některou část nezodpovědět. Poslední zmíněný problém se stal právě při mém dotazníkovém šetření, kdy některé otázky složené z více částí byly zodpovězeny neúplně. Důvodem může být právě absence kontroly při odpovídání otázek nebo prosté přehlédnutí či ztráta respondenta v množství textu. Předcházet této chybě by bylo možné změnou výzkumné metody na rozhovor, nicméně úskalím rozhovoru je náročnost jeho zpracování a obávám se, že by nebylo možné obsáhnout takový vzorek respondentů, jako tomu bylo při použití dotazníkového šetření.

⁷⁸ *Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství*; redakční uzávěrka Ostrava: Sagit, 2017. ÚZ s. 105. ISBN 978-80-7488-237-1.

Výsledky mého dotazníkového šetření nemusí být shodné s jinými šetřeními a výzkumy na tematiku povinného vzdělávání pěstounů, může se tak dít z důvodu, že výsledky mé práce se týkají konkrétní skupiny, která se účastní povinného vzdělávání na městské části Praha 12 a má tak své jedinečné rysy. Celkový výsledek průzkumu tedy odráží to, jaké vidí klady a zápory povinného vzdělávání na Praze 12 všichni jeho účastníci. Většina respondentů neshledává na povinném vzdělávání na Praze 12 žádná negativa, to může být dáno tím, že pro dotazované se na vzdělávání žádná negativa opravdu nevyskytují nebo mohli mít respondenti obavy z pravdivé odpovědi na tuto otázku, což z mého celoročního pozorování povinného vzdělávání na Praze 12 nevyplývá, neboť pěstouni opakovaně dokazovali, že jsou schopni sdělovat i negativní zpětnou vazbu v průběhu celého vzdělávání. A tak se domnívám, že by tato skutečnost není důvodem výsledku mého dotazníkového šetření. Poslední možností může být absence srovnání s povinným vzděláváním u jiné organizace.

Někteří z dotazovaných pěstounů již měli dítě svěřeno do pěstounské péče v době, kdy ještě povinné vzdělávání nebylo součástí zákona o sociálně-právní ochraně dětí, tudíž bylo na dobrovolné bázi. Je možné, že těmto pěstounům vzdělávání nevyhovuje, protože si na většinu věcí ohledně výchovy tzv. „museli přijít sami“. Zároveň mohli někteří pěstouni z důvodu dotazování na osobní preference zaměnit dotazníkové šetření s evaluačním dotazníkem, což mohlo vést k neupřímnému zodpovězení otázek. Někteří z dotazovaných mohli nesprávně pochopit pokládané otázky nebo při vyhodnocování otevřených otázek mohlo dojít k mému nepochopení jejich odpovědi. V tomto případě by byl přínosný osobní rozhovor, při kterém je možné si nejasnosti, vzniklé na obou stranách, objasnit a upřesnit význam otázek či odpovědí. Nemyslím si, že použití strategie dotazníkového šetření byl špatný krok, nicméně zcela neobjektivnější by bylo získání názoru všech pěstounů účastnících se vzdělávání, tj. 33 účastníků. Pokud bych se uchýlila k použití metody rozhovoru, nebylo by možné získat odpovědi od takového množství respondentů a výsledky by tak mohly být méně vypovídající o skutečnosti kladů a záporů povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12. Pokud bych v rámci průzkumu využila strategie elektronického dotazníkového šetření, hrozila by nižší návratnost, tedy i méně kvalitní výpovědní hodnota celého průzkumu.

Povinné vzdělávání pěstounů nabízí veliké množství témat, která by byla vhodná k výzkumu. V souvislosti s mou prací by mohlo jít o zmapování kladů a záporů povinného vzdělávání pěstounů v Praze obecně nebo v celé České republice. Výsledky tohoto výzkumu by mohly být přínosné jak organizacím, které povinné vzdělávání pěstounů vedou, tak i při tvorbě chybějící metodiky k tématu povinného vzdělávání pěstounů.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaké jsou klady a zápory povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12, a to z pohledu jeho účastníků, tedy pěstounů, lektorů a sociálních pracovníků.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. V teoretické části jsem čerpala z mnoha zdrojů, zejména z odborné tištěné literatury a dále pak z různých odborných článků v elektronickém vydání, především z webových stránek vybraných doprovázejících organizací, které mi pomohly zvolené téma podrobněji popsat.

V první kapitole jsem se zaměřila na přiblížení historie pěstounské péče na našem území. Popsala jsem zde pozitivní vývoj pěstounské péče, ale také jeho stagnaci, zapříčiněnou přístupem společnosti k tomuto tématu v různých historických obdobích.

V rámci druhé kapitoly jsem se zabývala zákonnou úpravou náhradní rodinné péče, přičemž jsem se podrobněji věnovala legislativní úpravě pěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu, zvláště pak stávající úpravě občanského zákoníku a zákonu o sociálně-právní ochraně dětí a jeho dopadu na pěstounskou péči a pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Ve třetí kapitole jsem se zaměřila na specifika vzdělávání dospělých. Domnívám se, že před uskutečněním povinného vzdělávání pěstounů je nezbytně nutné mít znalost a dovednost, jak s dospělými pracovat, včetně úskalí, která se během procesu vzdělávání mohou vyskytnout.

Čtvrtou kapitolu jsem zacílila na formy povinného vzdělávání pěstounů a na způsoby vzdělávání v rámci ostatních doprovázejících organizací. Zmapovala jsem jednotlivé formy, které u vybraných doprovázejících organizací převažují a zároveň formy, které jsou ojedinělé.

V páté kapitole, věnované tématu povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12, jsem čerpala především z informací poskytnutých pracovníky oddělení péče o rodinu a děti, ale i z vlastní zkušenosti získané v rámci mých povinných praxí.

Šestá kapitola se zabývá empirickým výzkumem. Součástí byl popis metodiky a technik mého uskutečněného průzkumu, tedy dotazníkového šetření. Zjištěné poznatky dotazníkového šetření jsem vyhodnotila a shrnula v závěrečných částech této kapitoly.

V rámci empirické části jsem prostřednictvím dotazníkového šetření zjistila, že pro většinu respondentů převažují při povinném vzdělávání pěstounů na Praze 12 klady nad zápory. Vyvodila jsem, že většina dotazovaných shledává tyto klady povinného

vzdělávání pěstounů ve volbě jednotlivých témat a v profesionální organizaci pořádaných školení. Pro mnohé respondenty je kladem možnost vzájemného setkávání a sdílení se s ostatními pěstouny. Oceňován je i vztah mezi pěstouny a sociálními pracovníky. Pozitivem je i zajištění programu pro děti v době vzdělávání pěstounů. Většina respondentů na povinném vzdělávání pěstounů na Praze 12 záporny neshledává, když už tomu tak je, uvádí, že zde chybí jiné formy povinného vzdělávání, zvláště pak víkendové pobyty. Odpovědi na hlavní i vedlejší otázky průzkumu jsou kladné, tedy že účastníci jsou spokojeni s povinným vzděláváním pěstounů na Praze 12 i s výběrem témat, lektorů a celého zázemí obecně, kde vzdělávání probíhá.

Domnívám se, že stanovený cíl mé práce byl naplněn. Poznatky a výstupy této bakalářské práce mohou dále využít jak sociální pracovníci, organizující vzdělávání na zmiňované Praze 12, tak organizátoři vzdělávání pěstounů obecně.

Seznam použité literatury

AMALTHEA O.S. *Metodika doprovázení: Podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče*. Chrudim, 2013.

EGER, Ludvík a Dana EGEROVÁ. *Základy metodologie výzkumu*. 2. přepracované a rozšířené vydání. V Plzni: Západočeská univerzita, 2017. ISBN 978-80-261-0735-4.

HENDL, Jan. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. 4., rozš. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0200-4.

HRONÍK, František. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. Praha: Grada, 2007. Vedení lidí v praxi. ISBN 978-80-247-1457-8.

Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče a správním rozhodnutím upravující práva a povinnosti podle §47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor rodiny a ochrany práv dětí, 2013. č.j.: 2013/33463-211.

MALACH, Josef. *Efektivní metody vzdělávání dospělých: [studijní materiály pro distanční kurz ...]*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003. Systém celoživotního vzdělávání Moravskoslezska. ISBN 80-7042-946-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

nález ÚS Nejlepší zájem dítěte při rozhodování o pěstounské péči z 31. 12. 2018, sp. zn. II. ÚS 2344/18, NALUS: 105328

PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7.

PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4806-1.

Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství: redakční uzávěrka Ostrava: Sagit, 2017. ÚZ. ISBN 978-80-7488-237-1.

TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3.

Vzdělávání na doživotí: Další vzdělávání dospělých v Praze, jeho cíle, perspektivy a metody. Praha: Respekt institut, 2008. ISBN 978-80-904153-0-0.

Elektronické zdroje:

Dohody o výkonu pěstounské péče – vzorová dohoda a formuláře. MPSV.CZ [online]. Praha, 2013 [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14503>

Doprovázení pěstounských rodin. Cestou necestou [online]. Praha: Cestou necestou [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: <https://cestounecestou.org/doprovazeni-pestounu/>

Doprovázení. Rozum a cit [online]. Praha: Rozum a cit [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: <http://www.rozumacit.cz/zs/doprovazeni.php>

Historie městské části. Praha12 [online]. Praha: Městská část Praha 12, 2019 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <http://www.praha12.cz/historie%2Dmestske%2Dcasti/d-7358/p1=63529>

Historie. Proxima Sociale [online]. Praha: Proxima Sociale [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <http://www.proximasociale.cz/proxima-sociale/o-nas/historie/>

Informace k nabízenému vzdělávání [online]. České Budějovice: Jihočeská rozvojová, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://www.jihoceskarozvojova.cz/sluzby/sluzby-pro-pestouny/vzdelavani.html>

MČ v současnosti. *Praha12* [online]. Praha: Městská část Praha 12, 2019 [cit. 2019 04-14]. Dostupné z: <http://www.praha12.cz/mc-rozvoj/ds-1126/p1=1535>

Nabídka vzdělávacích kurzů [online]. Český Krumlov: Paventia, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://www.paventia.cz/nabidka-vzdelavacich-kurzu/>

Nabídka vzdělávání pěstounů na rok 2019 [online]. Praha: EDUPOL, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://www.edupol.cz/o-spolecnosti/aktuality/58-nabidka-vzdelavani-pestounu.html>

Nabídka vzdělávání pěstounů na rok 2019 [online]. Praha: EDUPOL, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://www.edupol.cz/o-spolecnosti/aktuality/58-nabidka-vzdelavani-pestounu.html>

Náhradní rodinná péče v ČR. Rozum a cit [online]. Říčany: Rozum a cit, 2017 [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: http://www.rozumacit.cz/nahradni_rodinna_pece.php

O nás. Proxima Sociale [online]. Praha: Proxima Sociale [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <http://www.proximasociale.cz/proxima-sociale/o-nas/>

Oddělení péče o rodinu a děti. Praha12 [online]. Praha: Městská část Praha 12, 2014 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <http://www.praha12.cz/oddeleni%2Dpece%2Do%2Drodinu%2Da%2Ddeti/d-4629/p1=64133>

Povinné vzdělávání pěstounů [online]. Chlumec nad Cidlinou: Podzámčí, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://www.podzamci.cz/povinne%2Dvzdelavani%2Dpestounu/ds-1111/p1=1109>

Povinné vzdělávání pěstounů [online]. Chlumec nad Cidlinou: Podzámčí, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://www.podzamci.cz/povinne%2Dvzdelavani%2Dpestounu/ds-1111/p1=1109>

Pro pěstouny [online]. Chrudim: Amalthea, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <http://www.amalthea.cz/pro-pestouny/>

Proxima Sociale o.p.s. Praha 12 [online]. Praha: Městská část Praha 12 [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <http://www.praha12.cz/proxima-sociale-o-p-s/d-4418>

Průběžné vzdělávání [online]. Praha: Barevný svět dětí, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://www.barevnysvetdeti.cz/pro-pestouny/#sekce-prubezne-vzdelavani>

UZAVÍRÁME DOHODY, DOPROVÁZÍME PĚSTOUNY A OSVOJITELE. Dobrá rodina [online]. Praha: Dobrá rodina [cit. 2019-03-13]. Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/co-delame/dohody>

Vzdělávání [online]. Veselí nad Moravou: Duhová skleněnka, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <http://duhovasklenenka.cz/vzdelavani/>

Vzdělávání náhradních rodin [online]. Říčany: Rozum a cit, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <http://www.rozumacit.cz/zs/vzdelavani.php>

Vzdělávání pěstounů [online]. Praha: Cestou necestou, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <http://cestounecestou.org/doprovazeni-pestounu/vzdelavani-pestounu/>

Vzdělávání pro pěstouny [online]. Praha: Letní dům, 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <http://www.letnidum.cz/vzdelavani-pro-pestouny>

Přílohy

Příloha č.1: Dotazník pro pěstouny

Klady a zápory povinného vzdělávání pěstounů

Dobrý den,

ráda bych Vás poprosila o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma „Klady a zápory povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12“.

Vaše odpovědi poslouží jako podklady k mé bakalářské práci. V tomto dotazníku je Vaším úkolem odpovědět na předložené otázky. U většiny otázek jsou uvedeny varianty odpovědí a já Vás prosím, abyste označili tu, která nejlépe

vystihuje Váš názor. U několika otázek Vás prosím o vlastní zformulování Vašeho názoru.

Dotazník je zcela anonymní.

Mnohokrát děkuji za Vaši ochotu a čas. Michaela Šotolová,
studentka 3.ročníku, bakalářského studia, obor Sociální a charitativní práce

1.Jak dlouho jste pěstounem/pěstounkou?

2.Jak dlouho se účastníte vzdělávání pěstounů na ÚMČ Praha 12?

3.Je Vaší doprovázející organizací ÚMČ Praha 12? Pokud ne, kdo je Vaší doprovázející organizací?

4.Účastnil/a jste se někdy vzdělávání pěstounů mimo ÚMČ Praha 12? Pokud ano, jakou formou vzdělávání probíhalo a co Vám na něm vyhovovalo/nevyhovovalo?

5.Jaké vidíte klady vzdělávání pěstounů na ÚMČ Praha 12 a proč?

6. Jaké vidíte zápory vzdělávání pěstounů na ÚMČ Praha 12 a proč? Co by mohl ÚMČ Praha 12 udělat pro zlepšení?

7. Pohlaví

Označte jen jednu elipsu.

žena

muž

jiné

8. Věk

9. Místo bydliště

10. Vzdělání

Označte jen jednu elipsu.

základní

středoškolské s výučním listem

středoškolské s maturitou

vyšší odborné

vysokoškolské

11. Povolání

Příloha č.2: Dotazník pro lektory

Klady a zápory povinného vzdělávání pěstounů

Dobrý den,

ráda bych Vás poprosila o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma „Klady a zápory povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12“.

Vaše odpovědi poslouží jako podklady k mé bakalářské práci. V tomto dotazníku je Vaším úkolem odpovědět na předložené otázky. U většiny otázek jsou uvedeny varianty odpovědí a já Vás prosím, abyste označili tu, která nejlépe vystihuje Váš názor. U několika otázek Vás prosím o vlastní zformulování Vašeho názoru. Dotazník je zcela anonymní.

Mnohokrát děkuji za Vaši ochotu a čas. Michaela Šotolová,
studentka 3.ročníku, bakalářského studia, obor Sociální a charitativní práce

1. Jak dlouho spolupracujete na vzdělávání pěstounů s ÚMČ Praha 12?

2. Vedete vzdělávání pěstounů i pro někoho jiného, než pro ÚMČ Praha 12? Pokud ano, jakou formu vzdělávání organizace využívá a v čem je tato forma lepší/horší než je forma vzdělávání, kterou využívá ÚMČ Praha 12?

3. Jaké vidíte zápory vzdělávání pěstounů vedeného ÚMČ Praha 12 a proč? Co by ÚMČ Praha 12 mohl udělat pro zlepšení?

4. Jaké vidíte klady na vzdělávání pěstounů pod ÚMČ Praha 12 a proč?

5.Pohlaví

Označte jen jednu elipsu.

žena

muž

jiné

6.Věk**7.Místo bydliště****8.Vzdělání**

Označte jen jednu elipsu.

základní

středoškolské s výučním listem

středoškolské s maturitou

vyšší odborné

vysokoškolské

9.Povolání

Příloha č.3: Dotazník pro sociální pracovníky

Klady a zápory povinného vzdělávání pěstounů

Dobrý den,

ráda bych Vás poprosila o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma „Klady a zápory povinného vzdělávání pěstounů na Praze 12“.

Vaše odpovědi poslouží jako podklady k mé bakalářské práci. V tomto dotazníku je Vaším úkolem odpovědět na předložené otázky. U většiny otázek jsou uvedeny varianty odpovědí a já Vás prosím, abyste označili tu, která nejlépe vystihuje Váš názor. U několika otázek Vás prosím o vlastní zformulování Vašeho názoru. Dotazník je zcela anonymní.

Mnohokrát děkuji za Vaši ochotu a čas. Michaela Šotolová,
studentka 3.ročníku, bakalářského studia, obor Sociální a charitativní práce

1.Jak dlouho se účastníte vzdělávání pěstounů na ÚMČ Praha 12

2.Jste přítomný/na vzdělávání pěstounů od jeho vzniku na ÚMČ Praha 12?

3.Podílel/a jste se někdy na jiném vzdělávání pěstounů, než na ÚMČ Praha 12?

4.Jaké vidíte u vzdělávání pěstounů na ÚMČ Praha 12 klady a proč?

5. Jaké vidíte u vzdělávání pěstounů na ÚMČ Praha 12 zápory a proč? Co by ÚMČ Praha 12 mohl udělat pro zlepšení?

6. Pohlaví

Označte jen jednu elipsu.

žena

muž

jiné

7. Věk

8. Místo bydliště

9. Vzdělání

Označte jen jednu elipsu.

základní

středoškolské s výučním listem

středoškolské s maturitou

vyšší odborné

vysokoškolské

10. Povolání

VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ NA PRAZE 12

Vážený pěstouni a poručníci,

jako i v loňském roce pro Vás připravujeme soubor vzdělávacích seminářů. Vycházeli jsme z Vašich zpětných vazeb a přání, které jste nám sdělovali a doufáme, že pro Vás semináře budou přínosem. Těšíme se na Vaši účast! Aktuálně zasíláme termíny setkání a témata seminářů pro rok 2018/2019.

1. seminář

„Organizační setkání“ - nové informace, hosté z Úřadu práce a dalších organizací.

Nabídka služeb pro pěstouny v rámci Městské části Praha 12 – připomenutí možností.

Prezentace organizací, které se věnují náhradní rodinné péči – nabídka služeb, zpětné vazby.

Finanční podpora pěstounů – odborník na dávky pěstounské péče z Úřadu práce.

Termín :

sobota 6. října 2018, 8.30 - 12.30. hod.

Místo setkání: Dům dětí a mládeže – Monet, Herrmannova 2016/94, Praha 4 (Divadlo Na Cikorce).

2. seminář

„První pomoc“

lektor : Lucie Vomáčková, matka dvou dětí, která se dlouhodobě věnuje sebeobraně a první pomoci.

Lektorka spolupracuje s organizací SORUDO. Seminář bude zaměřen na tzv. chytrou první pomoc,

nebude zahrnovat lékařskou teorii, ale reálně Vás něco naučí, navíc zábavnou formou.

Termín (zvolte jeden z termínů podle svých možností):

středa 7.11. 2018, 8.30 - 12.30 hod.

sobota 10.11. 2018, 8.30 -12.30 hod.

Místo setkání: Dům dětí a mládeže – Monet, Herrmannova 2016/94, Praha 4 (Divadlo Na Cikorce).

3. seminář

„Bez vztahu nelze vychovávat“

Lektor: Mgr. Lucie Salačová

Interaktivní zážitkový seminář, který je zaměřen na základní vztahovou vazbu k blízké osobě, a to z pohledu přijatého dítěte i samotných pěstounů.

Termín : (zvolte jeden z termínů podle svých možností):

středa 16.1. 2019, 8.30 - 12.30 hod.

sobota 19.1. 2019, 8.30 - 12.30 hod.

Místo setkání: Dům dětí a mládeže – Monet, Herrmannova 2016/94, Praha 4 (Divadlo Na Cikorce).

4. seminář

„Jak nastavovat dítěti hranice při používání elektroniky“

lektor : Mgr. Petra Priknerová

Interaktivní seminář s možností sdílení zkušeností, také o tom, jak zajistit bezpečí dítěte v internetovém světě a jak nastavit dítěti hranice v oblasti užívání počítače, chytrých telefonů či tabletů

Termín : (zvolte jeden z termínů podle svých možností):

středa 27.2. 2019, 8.30 - 12.30 hod.

sobota 2.3. 2019, 8.30 - 12.30 hod.

Místo setkání: Dům dětí a mládeže – Monet, Herrmannova 2016/94, Praha 4 (Divadlo Na Cikorce).

5. seminář

„Jak vychovávat pubertáky“

Lektor : Mgr. et Mgr. Vlad'ka Bartáková, PhD.

Interaktivní seminář, který odpoví mimo jiné na otázky: Co změnit, aby to ve výchově teenagerů fungovalo? Jak rozumět psychickým a emočním změnám, které naše děti v období

puberty potkávají ? Jaké jsou potřeby pubertáka? Jak nalézt společnou řeč a jak pomoci pubertákům, aby se nemuseli uchýlovat jen k nevhodnému jednání? Jak pochválit a jak vyjádřit nespokojenost vůči

jejich chování? Co na nás dospělých pubertáky šťve?

Termín : (zvolte jeden z termínů podle svých možností):

středa 10.4. 2019, 8.30 - 12.30 hod.

sobota 13.4. 2019, 8.30 - 12.30 hod.

Místo setkání: Dům dětí a mládeže – Monet, Herrmannova 2016/94, Praha 4 (Divadlo Na Cikorce).

6. seminář

„Kontakt dítěte v PP s jeho biologickou rodinou“

Lektor : Mgr. Johana Mertová

Termín: (zvolte jeden z termínů podle svých možností):

středa 29.5. 2019, 8.30 - 12.30 hod.

sobota 1.6. 2019, 8.30 - 12.30 hod.

Místo setkání: Dům dětí a mládeže – Monet, Herrmannova 2016/94, Praha 4 (Divadlo Na Cikorce).

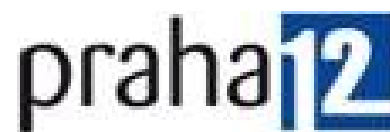
Na spolupráci a Vaší účast se těší tým Náhradní rodinné péče Oddělení péče o rodinu a děti ÚMČ P12.

Příloha č.5: Certifikát o absolvování vzdělávání

Městská část Praha 12

Úřad městské části Praha 12

Odbor sociálních věcí

CERTIFIKÁT

o absolvování vzdělávání

**dle § 47a odst. 2 písm f), zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-
právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů
v celkové výši 24 hodin**

.....

Absolvované okruhy:

- Organizační setkání zacílené na připomenutí základních informací, nabídka služeb pro pěstouny
- Šikana a kyberšikana ve školách
- Závislosti a jak se jim vyhnout
- Jak se s dětmi učit doma
- Otazníky nad sexualitou
- Pěstounem s radostí

*Zahájení vzdělávání: říjen 2018
2019*

Zakončení vzdělávání: červen

.....
.....

vedoucí odboru sociálních věcí

sociální pracovnice

.....

sociální pracovnice

.....

sociální pracovnice

V Praze, dne: